

**Міністерство освіти і науки України
Одеський національний технологічний університет
Кафедра туристичного бізнесу та рекреації**



КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

**ТЕМА: «СТАЛІСТЬ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО
ТУРИЗМУ РЕКРЕАЦІЙНО-КУРОРТНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В М.
ОДЕСА ТА В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ. ШЛЯХИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ЗАКЛАДІВ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ
ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ»**

Здобувач/ка Ярослава ЧАБАН
Ім'я ПРІЗВИЩЕ

Керівник/ки Олена МЕЛІХ
Ім'я ПРІЗВИЩЕ

Камбіз ШЕЙДА ГОЛБАТ
Ім'я ПРІЗВИЩЕ

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від 07.06.2022 р., протокол № 11.

Завідувач кафедри ТБтаР _____
(підпис)

Олена МЕЛІХ
(Ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Одеса - 2022 рік

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
(ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ)

Факультет	Технології вина та туристичного бізнесу
Кафедра	Туристичного бізнесу та рекреації
Ступінь вищої освіти	Бакалавр
Спеціальність	242 Туризм
Освітня програма	Міжнародний туризм

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри ТБтаР

Олена МЕЛІХ

11 лютого 2022 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Ярослава ЧАБАН

Ім'я ПРИЗВИЩЕ

1. Тема роботи «Сталість розвитку лікувально-оздоровчого туризму рекреаційно-курортного обслуговування в м. одеса та в одеській області. Шляхи сталого розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону».

Затверджена наказом академії від 08.10.2021 р. наказ №858-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи 06.06.2022

3. Вихідні дані роботи

Довідкова література, електронні ресурси

4. Перелік питань, які потрібно розробити

Теоретичні аспекти функціонування курортно-рекреаційного комплексу, сутність досягнення цілей сталого розвитку (цср) регіону, напрямки удосконалення закладів курортно-рекреаційного комплексу

5. Перелік графічного матеріалу

Презентація до кваліфікаційної роботи (23слайдів)

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи (для кваліфікаційної роботи бакалавра)

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 3	В'ячеслав ІВАНЧЕНКОВ	11.02.2022	06.06.2022

7. Дата видачі завдання 11.02.2022

Керівник/ки	_____	<u>Олена МЕЛІХ</u>
	підпис	Ім'я ПРІЗВИЩЕ
	_____	<u>Камбіз ШЕЙДА ГОЛБАТ</u>
	підпис	Ім'я ПРІЗВИЩЕ
Завдання прийняв/ла до виконання	_____	<u>Ярослава ЧАБАН</u>
	підпис	Ім'я ПРІЗВИЩЕ

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи
1.	Отримання завдання	11.02.2022
2.	Опрацювання джерел інформації	12.02-07.03
3.	Написання 1 розділу	08.03-09.04
4.	Написання 2 розділу	09.04-08.05
5.	Написання 3 розділу	09.05-22.05
6.	Оформлення роботи	23.05.2022
7.		
8.		
9.		

Здобувач/ка	_____	<u>Ярослава ЧАБАН</u>
	підпис	Ім'я ПРІЗВИЩЕ

Керівник/ки	_____	<u>Олена МЕЛІХ</u>
	підпис	Ім'я ПРІЗВИЩЕ

	_____	<u>Камбіз ШЕЙДА ГОЛБАТ</u>
	підпис	Ім'я ПРІЗВИЩЕ

АНОТАЦІЯ

до кваліфікаційної роботи бакалавра

Робота містить 64 сторінок, 8 таблиць, 6 рисунків, список літератури з 35 найменувань, 3 додатки.

Метою виконання роботи є роботи є дослідження і обґрунтування теоретико-методичних засад формування шляхів сталого розвитку закладів курортно-реакційного комплексу Одеського регіону.

Об'єктом аналізу, узагальнень і дослідження виступають процеси формування, дослідження шляхів сталого розвитку закладів курортно-реакційного комплексу та теоретичні положення, методичні та практичні аспекти ефективності функціонування готельного підприємства у конкурентному середовищі.

Завданням роботи передбачено описати історію та основні аспекти виникнення курортології в Україні; розглянути особливості функціонування курортно-рекреаційного комплексу; здійснити аналіз санаторіїв як основних закладів курортно-рекреаційного комплексу; охарактеризувати Одеський регіон як рекреаційного; проаналізувати заклади курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону; дослідити проблеми та перспективи розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону; запропонувати рекомендації, щодо формування конкурентоспроможності туристично-рекреаційного комплексу Одеського регіону через досягнення ЦСР; здійснити економічне обґрунтування запропонованих заходів.

Одержані результати можуть бути використані для подальшого вивчення теорії та практики шляхів підвищення розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону. Основні положення та результати дипломної роботи можуть бути використані у діяльності закладів курортно-рекреаційного комплексу.

Рік захисту роботи 2022.

ANNOTATION

to the bachelor's qualification work

The work contains 64 pages, 8 tables, 6 figures, a list of references of 35 items, 1 appendix.

The purpose of the work is to study and substantiate the theoretical and methodological foundations of the formation of ways of sustainable development of the resort-reaction complex of the Odessa region.

The object of analysis, generalizations and research are the processes of formation, research of ways of sustainable development of the resort and recreational complex and theoretical provisions, methodological and practical aspects of the efficiency of the hotel business in a competitive environment.

The task of the work is to describe the history and main aspects of the emergence of balneology in Ukraine; to consider the peculiarities of the functioning of the resort and recreational complex; to carry out the analysis of sanatoriums as the basic establishments of a resort and recreational complex; to characterize the Odessa region as recreational; to analyze the institutions of the resort and recreational complex of the Odessa region; to study the problems and prospects of development of the resort and recreational complex of the Odessa region; to offer recommendations on the formation of the competitiveness of the tourist and recreational complex of the Odessa region through the achievements of the CSB; to carry out the economic substantiation of the offered measures.

The obtained results can be used for further study of the theory and practice of ways to improve the development of institutions of the resort and recreational complex of the Odessa region. The main provisions and results of the thesis can be used in the activities of the resort and recreational complex.

Year of protection of work 2022.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ.....	10
1.1. Історія та основні аспекти виникнення курортології в Україні.....	10
1.2. Особливості функціонування курортно-рекреаційного комплексу.....	15
1.3. Санаторії як основні заклади курортно-рекреаційного комплексу.....	18
1.4. Характеристика Одеського регіону як рекреаційного.....	22
Висновки до 1 розділу.....	32
РОЗДІЛ 2 СУТНІСТЬ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (ЦСР) РЕГІОНУ.....	33
2.1. Аналіз закладів курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону...33	
2.2. Проблеми та перспективи розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону.....	41
2.3. Шляхи досягнення цілей сталого розвитку в рекреаційній зоні Одеського регіону (пріоритетність встановлення цілей).....	44
Висновки до 2 розділу.....	48
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКЛАДІВ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ.....	49
3.1. Рекомендації, щодо формування конкурентоспроможності туристично-рекреаційного комплексу Одеського регіону через досягнення ЦСР.....	49
3.1.1. Успішні кейси та способи досягнення ЦСР 3 «Забезпечення здорового способу життя».....	49
3.1.2. Успішні кейси та способи досягнення ЦСР 6 «Чиста вода та санітарія».....	51
3.1.3. Успішні кейси та способи досягнення ЦСР 14 «Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів»	53
3.1.4. Успішні кейси та способи досягнення ЦСР 17 «Партнерство заради сталого розвитку»	54
3.2. Економічне обґрунтування запропонованих заходів.....	55
Висновки до 3 розділу.....	58
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
ДОДАТКИ.....	65

ВСТУП

Україна займає одне з провідних місць в Європі щодо наявності унікальної сукупності сприятливих для лікування, медичної реабілітації та рекреації природно-кліматичних умов і природних лікувальних ресурсів, що сформувало значний курортний потенціал держави – усі види курортів (бальнеологічні, кліматичні, бальнеокліматичні, клімато-бальнеогрязьові), придатні для організації сучасної системи реабілітаційної медицини за європейськими стандартами.

Роль і значення санаторно-курортної системи у соціально-економічному розвитку України полягає у її великому потенціалі у збереженні, зміцненні та відновленні здоров'я країни, а також у визнанні особливого значення України у світовому рекреаційному, культурному та історичний розвиток і розвиток світу суспільства. Будинки престарілих є важливою частиною народного господарства, де відбувається одужання та покращується здоров'я населення. Сьогодні в Україні налічується близько 500 будинків престарілих та пансіонатів на 150 тис. ліжок. Професійна мережа дитячих будинків-інтернатів складає 38,5% від загальної кількості будинків-інтернатів, переважно для тривалого лікування та оздоровлення дітей різного віку.

У вересні 2015 року всі 193 країни-члени Організації Об'єднаних Націй схвалили план кращого майбутнього разом. Протягом наступних 15 років ми працюватимемо разом, щоб подолати бідність, ліквідувати нерівність і несправедливість і захистити нашу планету. В основі Порядку денного до 2030 року лежать 17 цілей сталого розвитку (ЦСР), які чітко визначають світ, до якого ми прагнемо для всіх без винятку. Нові глобальні цілі є результатом більш інклюзивного процесу, ніж будь-коли раніше: уряди за участю бізнесу, громадянського суспільства та місцевого населення. Ми всі поділяємо спільне бачення того, куди має рухатися світ. Досягнення цих амбіцій вимагатиме безпрецедентних зусиль з усіх сфер життя – і бізнес повинен відігравати надзвичайно важливу роль у цьому процесі.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження і обґрунтування теоретико-методичних засад формування шляхів сталого розвитку закладів курортно-реакційного комплексу Одеського регіону.

Відповідно до вищезазначеної мети виділено наступні завдання кваліфікаційної роботи:

- описати історію та основні аспекти виникнення курортології в Україні;
- розглянути особливості функціонування курортно-рекреаційного комплексу;
- здійснити аналіз санаторіїв як основних закладів курортно-рекреаційного комплексу;
- охарактеризувати Одеський регіон як рекреаційного;
- проаналізувати заклади курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону;
- дослідити проблеми та перспективи розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону;
- запропонувати рекомендації, щодо формування конкурентоспроможності туристично-рекреаційного комплексу Одеського регіону через досягнення ЦСР;
- здійснити економічне обґрунтування запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження є процеси формування, дослідження шляхів сталого розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу.

Предметом дослідження є теоретичні положення, методичні та практичні аспекти ефективності функціонування готельного підприємства у конкурентному середовищі.

Методи дослідження. Розв'язання поставлених завдань здійснювались шляхом використання загальнонаукових методів дослідження - аналіз, спостереження, синтез, систематизація, класифікація, порівняння, фінансовий аналіз.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в аналізі шляхів сталого розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що матеріали дослідження створюють підстави для подальшого вивчення теорії та практики шляхів підвищення розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону. Основні положення та результати дипломної роботи можуть бути використані у діяльності закладів курортно-рекреаційного комплексу.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

1.1. Історія та основні аспекти виникнення курортології в Україні

Життя в екологічних умовах, деякі стресові умови та старіння організму змушують все більше людей звертатися в санаторії. Проте низька платоспроможність громадян не вимагає сильного розвитку санаторно-курортної системи.

Платоспроможні громадяни віддають перевагу відпочинку та оздоровленню на закордонних курортах, які не поступаються вітчизняним ресурсам у забезпеченні джерелами гарячих джерел, але вітчизняні заклади поступаються закордонним за комфортом, рівнем обслуговування та іншими факторами.

На сьогодні деякі вітчизняні курорти комерціалізуються, але якість обслуговування в таких закладах значно відстає від європейських і ціни завищені.

Вагомим внеском у дослідження концептуальних засад розвитку санаторно-курортної справи є праці таких відомих науковців: В. С. Кравців, М. І. Крупки, Ф. Ф. Мазур, С. В. Онишко, В. Г. Поплавського, І. В. Свиди, В. І. Стафійчука, Т. І. Ткаченко, Л. М. Шульгіної.

Оскільки активізація та збільшення кількості вітчизняних туристів та експорту курортних послуг є важливими факторами розвитку туризму, фактором, що сприяє фінансовому доходу та інформації про ринок туристичних послуг, необхідне ретельне дослідження цих сфер. [1]

В Україні санаторно-курортна справа є одним з найдавніших видів рекреації. З XIX ст. відомі кліматичні курорти Південного узбережжя Криму, бальнеологічні курорти Передкарпаття та Закарпаття, Поділля, Полтавщини, грязьові курорти Криму та Одещини, які зазнали особливого розвитку у XX

ст. Так, перші заклади в Україні, які почали функціонувати, використовуючи мінеральну воду для лікування, виникли у Шклі (1576), Саках (1799), Трускавці (1827), Одесі (1829), БерМінВодах (1862), Моршині (1877); лікувальні властивості грязей - на узбережжі Куяльницького лиману (1833), поблизу Голої Пристані (Гопри) (1895).

Санаторно-курортна система, розроблена в рамках національної системи охорони здоров'я, є соціально орієнтованою та дуже доступною для громадян (за рахунок фондів соціального страхування та інших джерел фінансування). Проте, незважаючи на погану матеріально-технічну базу галузі, низьку потужність та застаріле обладнання, високу кваліфікацію персоналу та досконалі профілактичні та лікувальні заходи, більшість населення ускладнювала роботу курорту. Тому в період розвитку масового туризму в країні (60-80-ті роки 20 ст.) Курорти, особливо кліматичні, були зайняті переважно неорганізованими відпочивальниками, які користувалися приватними будинками. Ця традиція масштабного відпочинку сформувалася на великих курортах і зонах відпочинку з розвиненими ринками послуг розміщення на базі приватних будинків.

За даними Державної служби статистики України в Україні протягом 1990–2017 рр. спостерігалася стала до тенденція зменшення кількості санаторно-курортних та оздоровчих закладів, а також кількості ліжок і місць у них (табл. 1.1) [2]

Таблиця 1.1

Тенденція зменшення кількості санаторно-курортних та оздоровчих комплексів в Україні.

	Санаторії та пансіонати з лікуванням		Санаторії-профілакторії		Будинки і пансіонати відпочинку		Бази та інші заклади відпочинку		Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку	
	усього	у них ліжок, тис.	усього	у них ліжок, тис.	усього	у них місць, тис.	усього	у них місць, тис.	усього	у них місць, тис.
1990	505	154	556	55	332	115	2213	302	15687	467
1991	513	154	568	55	342	116	2236	318	10521	394
1992	531	155	571	54	321	106	2135	298
1993	546	157	544	52	308	95	2003	294	7242	632
1994	539	156	520	47	303	90	1968	268	6249	266
1995	551	159	517	43	294	83	1862	263	5884	256
1996	545	155	463	39	286	80	1777	240	5615	242
1997	536	155	428	33	289	76	1754	236	5601	237
1998	547	156	416	33	292	77	1913	234	6904	241
1999	547	155	404	32	303	71	1961	235	7644	236
2000	549	151	377	31	266	63	2010	238	7615	227
2001	555	151	357	29	273	61	2015	236	8578	221
2002	544	151	334	28	290	63	1982	236	10890	231
2003	536	147	325	27	292	62	2005	236	14961	228
2004	531	147	311	25	302	62	2033	231	19443	256
2005	524	145	291	23	321	65	2016	233	18366	236
2006	520	148	277	23	301	63	1976	232	18238	231
2007	523	143	269	21	302	64	1934	224	18363	226
2008	518	142	262	21	302	64	1916	221	18672	218
2009	513	141	252	21	296	62	1907	216	17379	198
2010	510	141	234	19	290	60	1920	217	17342	196
2011	508	141	224	19	280	59	1947	216	17703	194
2012	484	133	185	18	286	60	1925	208	17744	188
2013	477	132	165	15	271	57	1916	202	18549	191
2014	320	79	118	17	90	17	1400	157	13977	126
2015	309	78	79	12	76	15	1399	165	9743	113
2016	291	70	63	10	73	14	1295	146	9669	112
2017	284	71	55	10	67	12	1235	133	9745	106

У сучасних ринкових умовах бізнес санаторно-курортної справи в Україні зазнає структурних змін. В першу чергу вони торкнулися організаційно-управлінських засад: зростаюча комерціалізація діяльності, вихід на ринок санаторно-курортної пропозиції, подальша сегментація даного

ринку відповідно до змін попиту обумовили зміну форм власності (зокрема, розширилась колективна та приватна складові) та управлінської структури. Так, за даними Національної статистичної комісії у 2017 році санаторії тривалого перебування поділялися на національні – 40%, колективні – 55%, приватні – 0,8%, міжнародні організації – 4,2%.

Проект санаторно-курортних закладів в Україні базується на чинному Законі «Про курорти», прийнятому в жовтні 2000 року, та відповідній нормативно-правовій базі, що регулює діяльність в області, що забезпечує доступність санаторно-курортного лікування для всіх громадян і, перш за все, осіб з інвалідністю, ветеранам війни, учасникам бойових дій, громадянам, які постраждали внаслідок аварії на ЧАЕС, дітям, хворим на туберкульоз тощо, економному та раціональному використанню та охороні природних медичних ресурсів.

Курорти загальнодержавного та регіонального значення відрізняються унікальністю та цінністю своїх природних лікувальних ресурсів, а також рівнем оснащення. Основою визначення території як курорту є наявність природних лікувальних ресурсів, інфраструктури, необхідної для її функціонування, організації лікувально-профілактичних заходів.[3]

Для більшого глибокого розуміння подано динаміку функціонування санаторно-курортних та оздоровчих закладів в Україні, дивимося у рис. 1.1 та 1.2, на прикладах 1990,1995,2000,2005,2010,2015,2017 рр.

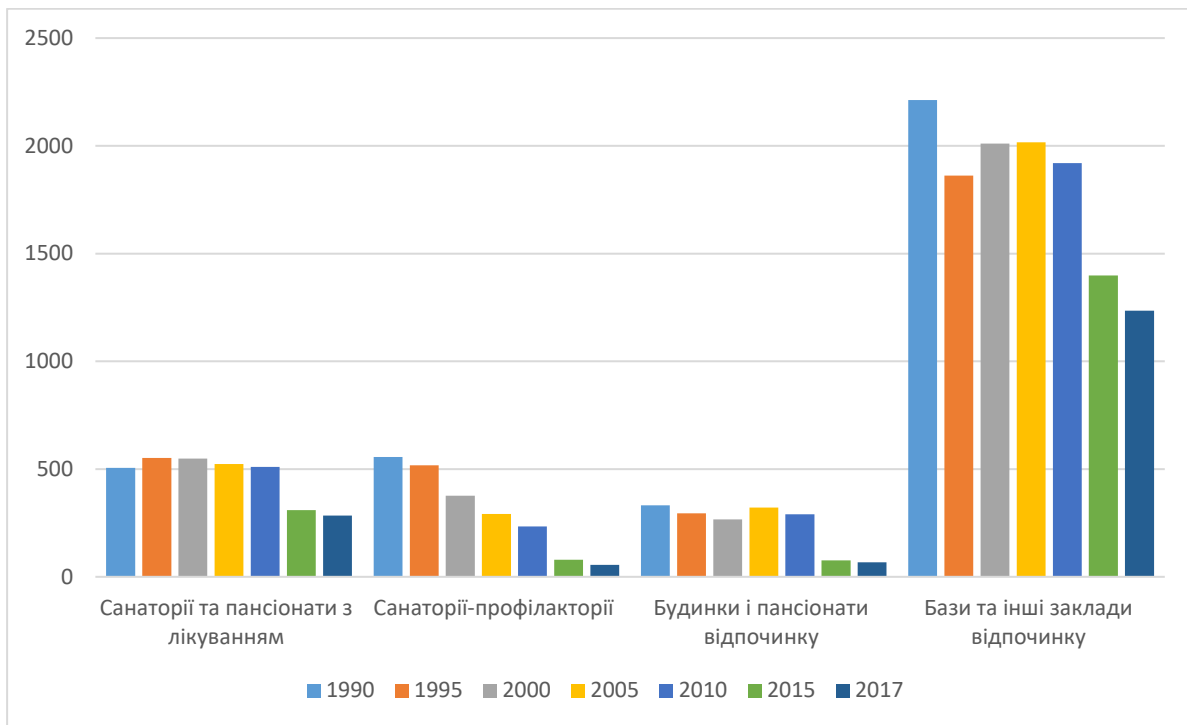


Рис. 1.1 Динаміка функціонування санаторно-курортних та оздоровчих закладів 1990-2017рр

Протягом розглянутих років, бачимо постійне зниження кількості санаторіїв-профілакторіїв та будинків і пансіонатів відпочинку, також відбувалося суттєве коливання інших закладів розміщення. У 2019 році в порівнянні з 1990 р, відбулося зменшення санаторіїв та пансіонатів з лікування на 221 одиниць, санаторіїв-профілакторіїв на 501 одиниць, будинків і пансіонатів відпочинку на 265 одиниць, базів та інших закладів відпочинку на 978 од. Зменшення відбулося більше ніж на 60-70%, що є дуже суттєвим показником.

Кількість санаторно-курортних та оздоровчих закладів в Україні протягом 2014–2017 рр. на рисунку 1.1,1.2 наведена без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.[2]

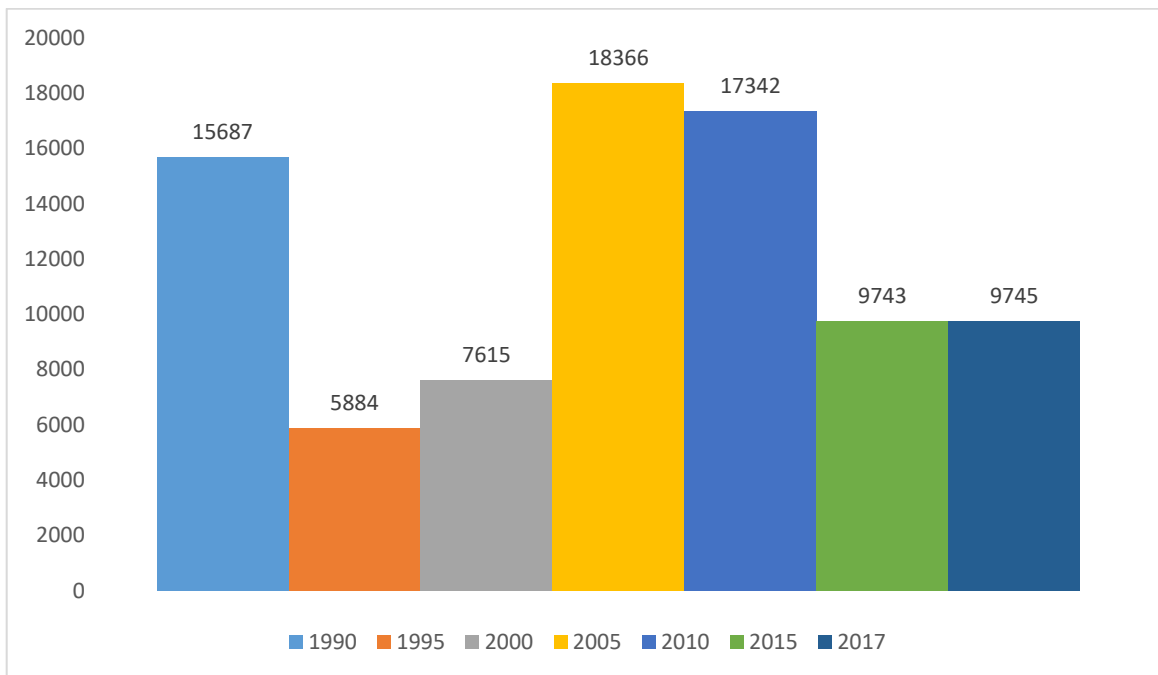


Рис. 1.2 Динаміка функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку у 1990-2017рр

Протягом 2005-2010 років спостерігалось значне зростання кількості дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. Однак уже в 2015 рр через анексію Криму, де розташовувалась велика кількість даних закладів та війну в Донецькій та Луганській області їх кількість скоротилася на 56%.

1.2 Особливості функціонування курортно-рекреаційного комплексу

На даний час курортно-рекреаційна сфера розуміється як фундаментальна основа для розвитку внутрішнього оздоровчого туризму, міжнародної рекреації і медичного туризму, послуг SPA і велнесу.

З одного боку, курортно-рекреаційна сфера є фундаментальною основою для розвитку внутрішнього оздоровчого туризму, міжнародної рекреації, торгівлі послугами відпочинку, а також курортної реабілітації як функціональної складової медичного туризму. З іншого боку, курортно-рекреаційна сфера не може ефективно функціонувати без туризму і, більше того, успішно розвиватись у ринковій системі координат. Слід зазначити, що

споживачі курортно-рекреаційних послуг не ставлять собі подорож за ціль, хоча й не виключають її, бо це засіб досягнення цілі, тому приймають туристичні послуги як належні та оплачують їх.

Деякі види туристичних послуг можуть бути недосяжними, а в деяких випадках небажаними, протипоказаними, несумісними з курортною реабілітацією, оскільки пов'язані з фізичними перенавантаженнями, істотно різкими змінами кліматичних умов, культурних традицій тощо. Особи, які постійно проживають у курортній місцевості, теж не належать до туристів, оскільки нікуди не переїжджають та не змінюють місце ночівлі, як це прийнято в туризмі, це ж стосується працівників рекреаційних підприємств, які споживають послуги власного виробника.

Специфіка курортно-рекреаційної діяльності, що полягає у функціонуванні розгалуженого комплексу підприємств, установ та організацій (медичні заклади, заклади проживання, установи, що здійснюють природоохоронну діяльність, туристичні агентства, екскурсійні бюро, спортивні заклади (басейни, стадіони, тенісні корти тощо) транспортні підприємства, заклади громадського харчування та торгівлі, заклади з надання різноманітних послуг – аптеки, перукарні, розважальні центри, автостоянки), значно ускладнює виокремлення її як окремого виду економічної діяльності, оцінювання результативності функціонування й впливу на соціально-економічний розвиток окремих локальних територій, а також обґрунтування та запровадження ефективного механізму управління нею [4].

Світова практика демонструє декілька моделей курортно-рекреаційної діяльності. Перша модель характерна для Німеччини і колишнього СРСР. Тут курорти використовуються переважно для потреб національної охорони здоров'я і, відповідно, значне місце в курортній практиці займає лікувально-реабілітаційна діяльність. Це стосується як бальнеологічних природних факторів, так і кліматичних, зокрема, приморських кліматичних. Іншу модель використовують країни, які мають приморські курорти з достатньо сприятливим кліматом (Туреччина, Кіпр та ін.). Тут в курортній мережі

переважають приморські курорти, орієнтовані на рекреаційно-профілактичну діяльність з обслуговуванням переважно іноземців (внутрішній експорт). В цьому випадку проявляється орієнтація на потреби не стільки охорони здоров'я, скільки національної економіки. Для багатьох країн (США, Франція, Японія та ін.) характерна проміжна модель з переважно рекреаційно-профілактичним використанням приморських кліматичних курортів.

Згідно з поглядами багатьох управлінців, курорт — це проста сукупність розрізнених готелів, баз відпочинку, пансіонатів і туристичних фірм. Проблема курорту для них — перш за все проблема окремої здравниці. Але, в реальності, курортно-рекреаційний комплекс — це складна система правових і господарських стосунків, яка до цих пір залишається своєрідною "terra incognita", а сама курортно-рекреаційна сфера як об'єкт господарювання і сьогодні багатьма не сприймається як об'єкт централізації зусиль всіх управлінських ланок.

До курортних закладів відносяться санаторії та пансіонати з лікуванням, санаторії-профілакторії, бази відпочинку, пансіонати та інші заклади, а також дитячі заклади охорони здоров'я та відпочинку (рис.1.3).

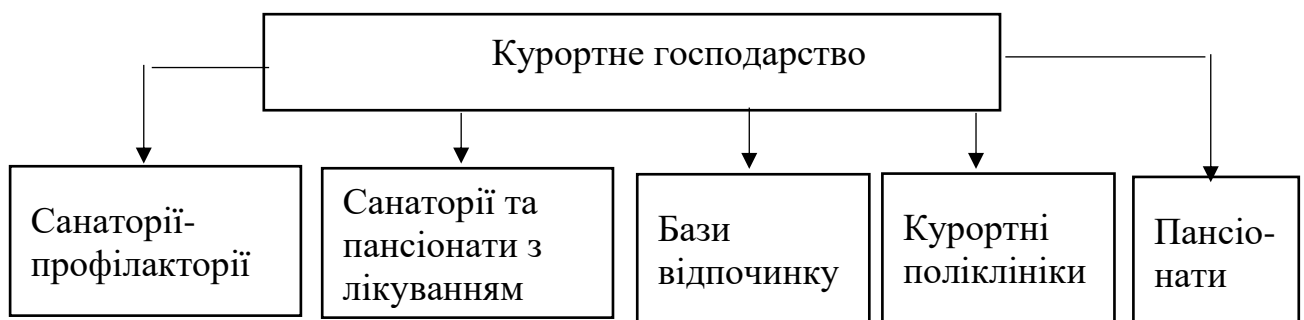


Рис.1.3. Структура курортного господарства регіону [5]

В курортній діяльності як в особливій і самостійній сфері господарювання, з одного боку, діють загальні закономірності економічного розвитку (закони вартості, попиту і пропозиції, конкуренції, ціноутворення); загострюються і вирішуються проблеми ринкової рівноваги; правила і норми економічної взаємодії визначаються відносинами власності та ін. З іншого боку, курортна діяльність – це особливий вид діяльності людини і 20 специфічна сфера національної економіки. У зв'язку з цим, загальні закономірності економічного розвитку в цій сфері набувають своїх специфічних рис і проявляють себе через конкретну діяльність суб'єктів господарювання.

Сталий розвиток курортного господарства зумовлюється наявністю рекреаційних ресурсів, які зосереджені на території України, їх унікальністю, оздоровчо-лікувальними властивостями, стійкістю екосистем курортів України до антропогенного навантаження, техногенних впливів на природне середовище, туристичною привабливістю, інфраструктурним забезпеченням, комфортністю, соціально-побутовими умовами для рекреації.

1.3 Санаторії як основні заклади курортно-рекреаційного комплексу

Згідно Закону України «Про курорти», «санаторно-курортні заклади – це заклади охорони здоров'я, що розташовані на територіях курортів і забезпечують подання громадянам послуг лікувального, профілактичного та реабілітаційного характеру з використанням природних лікувальних ресурсів». Згідно Наказу Міністерства охорони здоров'я України «санаторно-курортні заклади» - це бальнеологічні лікарні, грязелікарні, курортні поліклініки, дитячі оздоровчі центри, міжнародні дитячі медичні центри, санаторії, санаторії для дітей з батьками, санаторії-профілакторії (рис.1.1).



Рис.1.4. Спеціалізація санаторно-курортних закладів України

Крім санаторно-курортних закладів законодавство України виділяється інші типи закладів, які надають санаторно-курортні послуги до них належать: курортно-рекреаційні заклади, спеціалізовані засоби розміщення, колективні засоби розміщення, підприємства для відпочинку та оздоровлення. До колективних засобів розміщення відповідно до ДСТУ 4527:2006, відносять бази відпочинку, будинки відпочинку, дитячі табори, курортні готелі, пансіонати, профілакторії, санаторії.

Підприємства санаторно-курортної сфери належать до сфери послуг і, зокрема до сфери профілактичної медицини, це зумовлено специфікою послуг, які вони надають. Серед підприємств санаторно-курортних підприємств варто виокремити: санаторії, санаторії-профілакторії та пансіонати з лікуванням, тобто підприємства, які надають послуги лікування та повинні розміщуватися на території курорту чи лікувально-оздоровчій місцевості.

Санаторії можуть бути однопрофільними (монопрофільними) і багатопрофільними. Медичний профіль санаторію встановлюється залежно від природних лікувальних факторів курорту й затверджених для нього медичних показань. Лікування хворих у санаторії здійснюється переважно

природними чинниками (клімат, мінеральні води, лікувальні грязі тощо) у поєднанні з фізіотерапією, лікувальною фізкультурою, масажем, дієтичним харчуванням і психотерапією, за умови дотримання призначеного режиму, що в комплексі забезпечує повноцінне санаторно-курортне лікування та відпочинок (рис.1.5).



Рис. 1.5. Класифікація санаторіїв

До спеціалізованих слід відносити лише санаторії, до підприємств загального призначення – усі інші санаторно-курортні й оздоровчі підприємства, зокрема багатопрофільні санаторії.

Поряд із санаторіями, що розташовуються на курортах, існує система місцевих санаторіїв, що організовані переважно неподалік від міст, у сприятливих ландшафтних та мікрокліматичних умовах. Ці санаторії створені для хворих, яким від'їзд на курорт згідно з медичними показаннями може зашкодити, а також для хворих у важкому стані, що потребують ранньої санаторно-курортної реабілітації [6]. Відповідно до цього виділяють санаторії курортного типу (на території курорту) та некурортного типу (поза курортом).

Особливості діяльності санаторно-курортних комплексів полягають у наступних факторах:

- процес створення продукту представлений у формі надання послуг чи виконання робіт;
- визначальними серед виробничих факторів є цінність, детермінована рідкістю та унікальними лікувальними властивостями природного комплексу;
- медична практика, до якої належать деякі напрями лікувально-оздоровчої діяльності в санаторно-курортних закладах потребує ліцензування;
- санаторно-курортна діяльність у більшості є чітко вираженою сезонною, особливо на приморських курортних територіях;
- комплексність (надають відпочиваючому весь комплекс послуг, що передбачений путівкою, своїми силами та засобами, а також здійснюють поряд із основною діяльністю низку допоміжних, обслуговуючих та супутніх видів діяльності) [7].

На даний час функціонують також цілорічні санаторно-курортні послуги, різного терміну перебування: 1-2-денне, тривале – 3 дні й більше, тривале й 1-2 денне. Найбільш популярні заклади, які поєднують тривале і 1-2 денне перебування, відвідувачі на короткий термін прибувають з метою оздоровитись в термальних водах, зробити процедури з лікувальними грязями тощо.

Цілорічні санаторно-курортні й оздоровчі підприємства здійснюють функції з надання лікувальних, профілактичних та реабілітаційних послуг більш ніж три місяці поза літнім курортним сезоном. Сезонні підприємства здійснюють функції з надання лікувальних, профілактичних та реабілітаційних послуг лише протягом літнього курортного сезону.

Санаторні заклади відрізняються своєю структурою управління, яка зазвичай будується за ієрархічним типом, із переважанням лінійно-функціональної організації управління. Головним органом управління

виступає головний лікар санаторію, йому підпорядковується заступник головного лікаря з медичної частини (приймальне відділення та реєстратура, медичні відділення, лікувально-діагностичне відділення, кабінет функціональної діагностики, бальнеотерапевтичне відділення, клінічна та терапевтична лабораторії), адміністративно-управлінський апарат (відділ кадрів, відділ маркетингу, планово-економічний відділ, відділ маркетингу, бухгалтерія), заступник головного лікаря з адміністративно-господарської частини (їдальня, служба розміщення, культурно-розважальний сектор, ремонтно-експлуатаційна дільниця, експедитори, білизняне господарство, складське господарство).

За кожним із них формується ієрархія служб, що пронизує всю організацію від верху до низу. Результати роботи кожної служби апарату управління рекреаційним підприємством оцінюються показниками, що характеризують виконання ними своїх цілей і завдань.

Приєм і розміщення відпочиваючих здійснюється в приймальному відділенні, підпорядкованому заступнику головного лікаря з медичної частини (начмеду), що є за своїм статусом медичним відділенням. Організація розміщення в санаторіях також має свою специфіку. Така підпорядкованість ускладнює процес управління санаторієм, однак на сьогодні вона зберігається у багатьох вітчизняних рекреаційних підприємствах, які мають лікувально-оздоровчі підрозділи. Саме тому, важливим залишається процес дослідження особ

1.4. Характеристика Одеського регіону як рекреаційного

Розвиток рекреації в Одеській області характеризується морськими, лимановими та озерними водами, відповідним кліматом, узбережжям Чорного моря та інших водойм (річки, лимани, озера), мінеральними водами, лікувальними грязями, унікальними природними заповідниками. У районі переважають природні ландшафти луків і лісостепових смуг. Переважна

більшість території знаходиться в степовій зоні, лише на північному заході – в лісостепу. Природною рослинністю в більшості районів є луки. Північна частина області лежить у лісостеповій зоні України. З вікон відкривається вид на ліс. У міру того, як ми рухалися на південь, з'явилося більше видів трав, серед яких переважала трав'янисті (понад 90%), пристосованих до умов помірної вологості та посухи. Водно-болотна рослинність (очерет, рогіз) — характерний елемент заплавної та озерної рослинності Дунаю. Солончата та солоно-лужна рослинність представлена відносно невеликими морськими площами та берегами лиманів.

Клімат Одеської області м'який континентальний з помірною вологістю, короткою м'якою зимою і тривалим спекотним літом. Кліматичні фактори, особливо середня температура липня, вологість повітря, загальна інтенсивність сонячної радіації, річна тривалість сонячного сяйва, кількість днів з $t \geq 15^{\circ}\text{C}$, швидкість вітру, тривалість можливої геліотерапії, майже однакові по всій області на користь літнього відпочинку. В рекреаційних цілях використовуються найбільш комфортні та рекреаційні прибережні зони та території з озерами та річками. Незручною для відпочиваючих є смуга між Великою Михайлівкою-Ширяєвим на півночі та Суворово-Арциз Біляївка-Комінтернівське, найбільш посушливою на півдні. У цій місцевості температура вище $+30^{\circ}\text{C}$ більше 20-30 днів на рік. У самій південній частині області такі дні становлять 20-10 днів і менше через пом'якшення морського клімату.

Середня тривалість комфортного літнього відпочинку на узбережжі Одеси становить 120 днів. Особливістю клімату є велика кількість сонячних днів – цілих 290 днів на рік. У теплий період з травня по жовтень щороку в Одесі випадає 1678 сонячних годин, цього достатньо для розвитку геліотерапії.

Зима – переважно нестійка та туманна погода з частими відлигами, короткою хвилею холоду, стійким сніговим покривом та відповідною температурою нижче 0°C , що впливає на обмеження зимового дозвілля.

Тривалість зими збільшується від 56 днів в Ізмаїльській області до 72 днів у Білгород-Придністровській та 105-106 днів на півночі області [8]. Температура січня від -5 до -1,2°C з півночі на південь. Рельєф, рельєф, печерні ресурси.

Рельєф місцевості рівнинний, але дуже різноманітний. Основою рельєфу Одеської області є Подільська, Придніпровська, Південно-Молдавське нагір'я та Причорноморська низовина, що входять до складу Східноєвропейської рівнини. Річкові долини та яри поширені, особливо на схилах. Поширені на узбережжі розливи, пювки, стріли, пляжі, штормові перешкоди є наслідком лиманно-океанічної акумуляції при формуванні рельєфу. Зсуви поширені на водних узбережжях і розвиваються на узбережжях лиманів, а також на узбережжях області. Значну частину області займає Причорноморська низовина. Найвища частина північної низовини поступово зменшується від 150-160 м до 45-50 м на півдні. На рельєфах широко представлені балки і яри, долини річок, особливо Великого Куяльника, Тилігур, Дністра та ін. Між Придністров'ям і Дунаєм розташована рівнина з висотами від 20-40 метрів до 150-160 метрів з похилою з півночі на південь до моря. Прибережна ділянка від Сухого до гирла р. Хаджибейський характеризується висотою поверхні 60-65 м і розривається в море через уступ під дією абразивних і акумуляційних процесів. У районі Тузловського лиману характерний процес накопичення та утворення переливної та плювальної води.

Рельєфи Одеської області досить похмурі і водночас надзвичайно привабливі та туристичні. Деякі елементи рельєфу - долини річок, яри, кургани (Причорноморська низовина) - є пам'ятками природи або заповідними територіями і віднесені до рекреаційних ресурсів. Загалом рельєф Одеської області можна оцінити як сприятливий для розвитку дозвілля та туристичної діяльності.

Моря, лимани та озера є водними розважальними ресурсами. Найважливішим природним рекреаційним ресурсом регіону є Чорне море. Морська вода багата хлоридами натрію та магнію, кальцієм, магнієм, сульфатами калію, солями йоду та заліза. Середня солоність у прибережних

водах становить 16‰. Хвилі, що налітають на узбережжя, приносять на узбережжя велику кількість негативно заряджених іонів, корисних для людського організму. На організм людини сприятливо впливають такі фактори: клімат, купання, гідротерапевтичні фактори. Таласотерапія – це метод лікування, відомий у медицині як «таласотерапія». Купальний сезон триває з середини травня до середини вересня року. Середньомісячна температура води +14,6 °С у травні, +22,5 °С у липні та серпні, +17 + 18 °С у вересні. Добові коливання температури води зазвичай не перевищують 2,5-3°С, що створює сприятливі умови для максимального купання протягом дня. Некомфортні температури (7-10°С) встановлюються в середньому 1-3 дні на місяць під впливом вигнутих північних, північно-західних, західних вітрів. Влітку температура води біля моря досягає +20°С ... +24°С. Купальний сезон триває в середньому 114 днів [9].

Найціннішим ресурсом кліматотерапії, таласотерапії, є наявність пляжу. В Одеській області є піщані, гравійні, заболочені (дельта Дунаю, лиман) пляжі, які можна використовувати в рекреаційних цілях у теплу пору року. Довжина пляжу становить 175 кілометрів і підходить для відпочинку. Найкращими серед них є природні пляжі пересипів, піщаних кіс.

Найцінні пляжі розташовані в районних місцевостях пересипів та кіс, де берегова лінія стійка та висувається убік моря (Лузанівка, КароліноБугаз, північно-східна частина Будацького пересипу, Жебріянська коса, пересип Тилігульського лиману). Зона відпочинку Лузанівка займає крайню східну частину пляжу та вітрового поясу Одеської набережної та пов'язаного з ним корінного плато поблизу Крижанівки. Пляж неглибокий і шириною понад 100 метрів. Пересип під Крижанівкою обіцяє побудувати санаторії та оздоровниці.

Кароліно-Бугаз-Затока водосховище розташоване на березі Дністровського лиману. Його північний схід займає пляжну терасу біля с. Кароліно-Бугаз на південному заході з'єднується з гирлом р. Будака. У цьому районі берег стійкий, ширина центрального водоскиду 40-50 м, у передмісті - збільшена до 500-700 м. У районі Жебріянської коси та затоки пляж

складається з дрібного піску та черепашнику шириною до 300-500 м, поступово просуваючись до моря

Пляж в гирлі Тилігулу широкий (до 4 км), має великі площі мілководдя, деякі заболочені, зайняті очеретом, що знижує рекреаційну цінність. Одеська зона пляжу має досить позитивні морфологічні характеристики за рахунок прибережних робіт. Комфорт пляжу асоціюється зі штучно вимощеними ділянками шириною 50-70 м, а безпека купання — з хвилерізами та розрізами, які забезпечують рівне піщане дно з поступовим збільшенням глибини моря.

У структурі рекреаційного потенціалу Одеської області вирішальну роль відіграють лікувальні фактори Чорноморського лиману: особливий мікроклімат, лиманові води з розчиненою сіллю (сіль), прибережний пісок, лікувальні грязі. Грязь Куяльницького лиману найякісніша за властивостями, а найінтенсивніше використовується грязь Будацького та Тилігульського лиманів.

На узбережжі є кілька прісноводних озер (Кагул, Ялпуг, Котлабуг) та солоних озер (Сасик, Шагани, Алібей, Бурнас), які використовуються для рекреаційного відпочинку.

Бальнеологічний розважальний ресурс. Мінеральна вода є незамінною частиною ресурсів для відпочинку. На території Одеської області декілька провінцій мають мінеральні води: азотні (термальні), хлоридні, натрієві та кальцієво-натрієві різного іонного складу - в центрі області, на півночі - сульфати та катіонні склади різного гідрокарбонату та натрій метан - у південному азоті метан (бікарбонат натрію, хлорид натрію, кальцій і магній кальцій). Такі мінеральні води об'єднують у групу мінеральних вод без специфічних складів і властивостей. На курортах Сергіївка, Затока та Приморське поширені метанові та азотно-метанові хлоридно-натрієво-бікарбонатні води з солоністю 3,0 г/дм³. Знаходиться у вапняках на глибині 200-300 м. Крім того, існують бромні мінеральні води з вмістом броду не менше 25,0 мг/дм³ і загальною солоністю 10 і -15,0 г/дм³. Води Бром приурочені до палеогенових пісковиків і алевролітів із середньою глибиною

до 550 м. Вони мають склад хлориду натрію і мінералізацію до 23,0 г/дм³ і вміст бромю до 52,0 г/дм³. Мінеральна вода Куяльницького родовища безбарвна, слабосолонна, не має характерного запаху, слабо мінералізована. Основними медичними показаннями до водолікування в цій галузі є: функціональні захворювання шлунка та дванадцятипалої кишки; хронічний гастрит; хронічний гепатит тощо. [10].

Бромна мінеральна вода має знеболуючі властивості, покращує кровообіг, нормалізує функцію та обмін речовин центральної нервової системи, щитовидної залози та інших ендокринних залоз. Для купання (загального та місцевого), купання в басейнах, зрошення, промивання кишечника, компресії, для електрофорезу, питної терапії. Медичні показання передбачають лікування захворювань серцево-судинної та нервової системи, кістково-м'язової системи, шлунково-кишкового тракту, гінекології, шкіри, ендокринології та інших захворювань. Мінеральна вода "Одеса-1" слабомінералізована, сульфатно-бікарбонатно-хлоридна. Основними показаннями є лікування вірусних гепатитів, токсичних гепатитів, хронічної виразки шлунка.

Лікувальна питна вода в цій місцевості відноситься до родовища "Чабанка", яке характеризується слаболужною, холодною, низькою солоністю. Показаннями до вживання води є хронічний гастрит і холецистит. У районі Ленселище є родовище «АкваЛібри» - холодна слаболужна вода, малої солоності, також при гастритах, холециститах, хронічних гепатитах.

Лікувальні суспензії (пелоїди) також є важливою частиною ресурсів ванн. Прибережний підтип мулових сульфідних лікувальних грязей широко поширений в Одеській області і використовується в лікувальних цілях у вигляді купання, аплікації тощо. Відкладення лікувальних грязей в основному приурочено до лиманів і озер Дунайсько-Дністровської групи. Грязі Одеської області активно використовуються в лікувальних цілях. Курорт Сергіївка використовує Будацький грязей, курорт Куяльник - Куяльницький лиман. Донні відкладення Куяльницького лиману складаються переважно з мулу,

піску та глини. Лікувальні грязі (чорний і темно-сірий мул) займають глибоку центральну частину лиману, а прибережна зона складається з піску, глини та зелено-сірого мулу. Грязьове поле біля с. Красносілка за 3,4 км на північ від лиману – довжиною до 1 км, потужність чорного мулу 0,29 м, темно-сірого – 0,16 м. 0,6 м, темно-сірі - 0,70,8 м), поблизу с. Красносілки На 1,0м. Лікувальні грязі в гирлі – слабкосульфідні, високомінералізовані магнієво-натрієво-хлоридні мули. Вони мають значну в'язкість при вологості 14-57%. Ропи та грязьові розчини – це високомінералізована натрієво-магнієва хлоридна вода з мінералізацією 85-95 г/л. Хаджибейський лиман характеризується слабколужною грязю з рН 7,45-8,00, високим вмістом води, 65-75% вмістом води, високим вмістом сірководню. До складу розсолів і грязьових розчинів входить хлоридно-натрієва вода з солоністю 5,4-5,8 і 10,0-12,0 г/л.

Прибережні мулові сульфідні грязі характеризуються значним вмістом сульфідів, чорного та темно-сірого кольору та високою солоністю мулу (понад 20 г/л). Сульфідний шлам має здатність стерилізувати, адсорбувати і знищувати патогенну флору.

Ресурси ландшафтного дозвілля. Одеська область рідко залісна, а лісових ресурсів мало. Площа лісів на душу населення в області становить лише 0,1 га. Загальна лісистість становить близько 6%.

Площа лісових угідь області становить 220,1 тис. га, з них 203,9 тис. га лісових угідь, з них 49,8 тис. га лісосмуг після закриття сільгосп підприємств залишено без нагляду. Тому в області необхідно вирішити питання охорони цих насаджень, призначити відповідальних осіб за охорону та вжити необхідних лісгосподарських заходів. Загальна площа державних лісгосподарських підприємств Міністерства лісового та мисливського господарства Одеської області мають загальну площу лісів 140 423,1 га.

Одеська область має такі категорії лісів: природоохоронні ліси; рекреаційно-оздоровчі; ліси природоохоронного, наукового, історико-культурного призначення. У 2015 році заново засіяно 36,3 га, засіяно 223 га, 135 га зарезервовано для природного відновлення. У 2015 році

лісогосподарськими підприємствами Одеського обласного управління лісового та мисливського господарства створено 233 км мінералізованої зони та утримано 3484 км мінералізованої зони.

Лісове управління територією та об'єктами природно-заповідного фонду здійснюється відповідно до проектів організації та розвитку лісогосподарських підприємств та забезпечує всі необхідні лісогосподарські, протипожежні та лісозахисні заходи для виробництва з урахуванням економічного та соціального розвитку м. площа. Національна лісова охорона лісогосподарських підприємств забороняє будь-яку господарську та іншу діяльність, що не відповідає меті та завданням, загрожує охороні природно-заповідного фонду та порушує систему їх охорони.

Станом на 1 січня 2016 року в Одеському обласному природно-заповідному фонді налічується 123 об'єкти, у тому числі 16 національних та 107 місцевих ключових. Загальна площа природно-заповідного фонду становить 159 974,1992 га. Враховуючи, що до складу природного заповідника входять 12 об'єктів загальною площею 9133,25 га, фактична зайнята площа ПЗФ на цій території становить - 150840,9492 га. Співвідношення площі ПЗФ до площі Одеської області ("показник запасу") становить 4,5% [8].

Дунайський заплавний заповідник розташований на дні гирла річки Кілі і займає частину островів і акваторії Чорного моря. Пам'ятками природи є Михайлівський каньйон та Одеські катакомби. Колекція рослинного світу Ботанічного саду Одеського університету має наукову та естетичну цінність.

Об'єкти ПЗФ загальнодержавного значення: Нижньодністровський національний природний парк (21311 га); Тузловські лимани (27865 га); Тилігульський (13954 га); Ізмаїльські острови (1366 га); Дунайський біосферний заповідник (46402,9 га); 1 зоологічний парк (6,5 га); 1 ботанічний сад (16,0 га); 8 заказників (загальна площа 11913,0 га); 1 парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва (49,0 га); 2 пам'ятники природи (загальна площа 10,17 га). Разом: 14 об'єктів загальною площею 58397,57 га. Щодо території Одеської області, то тут під різними формами заповідання зайнято тільки 4,6

% території. За стандартами ЄС цей показник мінімально повинен складати 10%, а максимально – 15-20% від площі країни. Мінімальних стандартів на даний момент дотримуються тільки чотири області України. На Одеську область припадає п'ята частина біосферних заповідників країни (Дунай і Чорне море), кількість заповідних територій мізерно мала, хоча мистецтво заповідних територій, пам'яток природи, ботанічних садів, деревних парків, зоопарків і ландшафтних парків, залежно від їх екологічних та наукових, історико-культурних цінностей можуть мати національне або місцеве значення.

Площа мисливських угідь в Одеській області становить 2 500 800 га, з них мисливських підприємств - 81 800 га (3,3%). В умовах ведення лісового та мисливського господарства земельні ділянки закріплені за 10 лісгосподарськими ділянками. Два керованих господарства займаються комплексним мисливським господарством, а саме розведенням вольєр для вирощування та утримання та створенням мисливських розплідників. У мисливських угіддях Одеської області проживає близько 4626 копитних, а саме: пятнистий олень - 75; козуля - 2819; кабан - 1732. Є також 92 700 одиниць. Хутрових звірів і 340 800 од. дикий птах [11].

Таблиця 1.2.

Курортно-рекреаційні райони Одеської області

Рекреаційні райони та курорти	Розташування	Спеціалізація
Одеський курортний район	Між Тилігульським і Білгород-Дністровським лиманами	Грязево-лікування, оздоровчий відпочинок
Одеський центральний курорт (курорти Аркація, В.Фонтан, Чорноморка)	Узбережжя між Сухим і Великим Аджалицьким лиманами	Кліматичний відпочинок, лікування дітей і дорослих
Куяльник	Південний берег Куяльницького лиману	Грязелікування, бальнеолікування дорослих
Хаджибей	Південний берег Хаджибейського лиману	Грязелікування дітей
Дофинівка	Узбережжя між Великим і Малим Аджалицькими лиманами	Кліматичний відпочинок для дітей і дорослих
Кароліно-Бугаз – Дальник (Санджейка)	60 км на південь від Одеси між Цереградським гирлом і Іллічівськом	Кліматичний відпочинок дітей і дорослих
Білгород-Дністровський курортно-рекреаційний район	Між Дністровським лиманом і озером Бурнас	Клімато-лікування, оздоровчий відпочинок
Затока	Між Бадацьким озером і Цереградським гирлом	Кліматичний відпочинок дорослих
Сергіївка	Північно-західний берег Будацького озера	Грязелікування, клімато-лікування, відпочинок для дорослих і дітей
Лебедівка	Морське узбережжя між озерами Бурнас і Будацьким	Кліматичний відпочинок дорослих
Білгород-Дністровський	Берег Дністровського лиману	Туристичний центр
Татарбунарський курортно-рекреаційний район	Між озером Бурнас і річкою Дунай	Клімато-бальнеолікування, оздоровчий відпочинок

Тузли	На протоці між озерами Бурнас і Алібей	Відпочинок, короткочасний відпочинок
Алібей	Північний берег озера Алібей	Бальнеологічне лікування та відпочинок для дорослих
Джантшейський	На протоці між озерами Сасик і Алдібей	Бальнеологічне лікування дорослих, відпочинок дітей і дорослих
Приморське	Між річкою Дунай і озером Сасик	Кліматичний відпочинок дорослих і дітей
Татарбунари	Північний берег озера Сасик	Бальнеологічне лікування дорослих

Джерело [12]

Отже, Одеська область поділена на рекреаційні райони та курортки, які мають певні спеціалізації.

Висновки до 1 розділу

Сталий розвиток курортного господарства зумовлюється наявністю рекреаційних ресурсів, які зосереджені на території України, їх унікальністю, оздоровчо-лікувальними властивостями, стійкістю екосистем курортів України до антропогенного навантаження, техногенних впливів на природне середовище, туристичною привабливістю, інфраструктурним забезпеченням, комфортністю, соціально-побутовими умовами для рекреації.

РОЗДІЛ 2 СУТНІСТЬ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (ЦСР) РЕГІОНУ

2.1. Аналіз закладів курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону

За українським законодавством, на Одещині існують 22 курорти, розташовані переважно на чорноморському узбережжі у межах таких адміністративно-територіальних одиниць [12]:

- Обласний центр – м. Одеса;
- Білгород-Дністровський район – 7 селищ: Затока, Сергіївка, Косівка, Курортне, Миколаївка, Попаздра, Приморське;
- Лиманський район – 6 селищ: Гвардійське, Ліски, Вапнярка, Крижанівка, Нова Дофінівка, Сичавка;
- Овідіопольський район – 5 селищ: Грибівка, Дальник, Кароліно-Бугаз, Санжійка, Іллічівка;
- Татарбунарський район – 3 селища: Лебедівка, Приморське, Тузли.

Курортне господарство регіону представлено об'єктами розміщення різних типів, які оснащені необхідним обладнанням для надання лікувальних та оздоровчих послуг, зокрема: санаторіями та пансіонатами з лікуванням, санаторіями-профілакторіями, базами відпочинку, пансіонатами та іншими закладами, а також дитячими закладами охорони здоров'я та відпочинку [13].

Аналіз санаторно-курортного комплексу Одеського регіону наводиться до 2017 р, після 2017 Головне управління статистики Одеської області не наводить даних. З динамікою закладів даного окмплексу можна ознайомитись в табл.2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка санаторно-курортних закладів

Роки	Санаторії та пансіонати з лікуванням	Санаторії-профілакторії	Будинки та пансіонати відпочинку	Бази та інші заклади відпочинку
2000	37	12	8	281
2001	35	13	10	297
2002	33	12	12	316
2003	35	11	12	322
2004	36	11	13	319
2005	37	9	13	309
2006	37	9	13	333
2007	37	9	12	362
2008	37	9	11	375
2009	37	9	10	378
2010	35	9	8	373
2011	32	9	8	379
2012	30	9	9	359
2013	28	10	9	385
2014	28	9	6	351
2015	28	5	7	357
2016	28	3	6	314
2017	27	3	6	285

У 2017 р. в області кількість таких закладів становила 321 од. Серед них кількість санаторіїв та пансіонатів з лікуванням, становила 27 од., що на 3,6 % менше ніж у 2016 р. та 2015 р.; санаторіїв-профілакторіїв – 3 од., що на 40, % менше ніж у 2015 р.; будинків і пансіонатів відпочинку – 6 од., що на 1 од. (14,3 %) менше ніж у 2015 р.; баз та інших закладів відпочинку – 285 од., що на 9,2 % менше ніж у 2016 р. та на 20,2 % менше ніж у 2015 р.

Мережа закладів санаторно-курортної сфери Одеського регіону має загальну тенденцію до скорочення їх кількості, лише база та інші заклади відпочинку показують незначчу тенденцію зростання в порівнянні з 2000 року, однак якщо порівнювати з іншими роками, то спостерігається значне скорочення.

Дані за 2018 рік наводить А.В. Огієнко вона вказує, що в області налічувалось 321 санаторно-курортний та оздоровчий заклад, які прийняли понад 40 тис. туристів. В число найбільш забезпечених санаторно-курортним господарством входять Білгород-Дністровський (141 одиниця), Татарбунарський (80 одиниць), Кілійський (75 одиниць) і Овідіопольський (56 одиниць) райони. Найбільша кількість дитячих закладів оздоровлення і відпочинку зосереджена в м. Одеса (138 одиниць), м.Білгород-Дністровський (65 одиниць) та Лиманському (62 одиниці), Подільському й Саратському районах (по 52 одиниці). Решта районів Одеської області мало забезпечені санаторно-курортними закладами [14].

Такі зміни відбулись, на думку В.В. Гуменюка, через скорочення державного фінансування закладів санаторно-курортної сфери в умовах конкурентного ринкового середовища, зниження фінансового потенціалу профспілкових організацій в оздоровленні працівників, приватизаційних процесів, проблем самофінансування відтворення ресурсно-майнового потенціалу підприємств, диференціації добробуту різних верств населення та вікових груп, уповільнення соціальних гарантій держави щодо оздоровлення відповідно до наявних потреб споживачів [15].

Таблиця 2.2.

Кількість місць та їх середня кількість

Показник	Кількість місць, тис.один			Середня кількість місць, од. на один заклад		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Санаторії та пансіонати лікуванням	11,9	12,0	11,7	425	429	433
Санаторії-профілакторії	0,9	0,7	0,7	180	233	233
Будинки та пансіонати відпочинку	1,1	1,0	1,0	157	167	167
Бази та інші заклади відпочинку	35,1	31,0	28,7	98	99	101

Збільшення середньої місткості властиве всім видам засобів розміщення санаторно-курортного та лікувально-оздоровчого призначення. Очевидно, скорочення мережі закладів лікувально-оздоровчої сфери в регіоні відбувається за рахунок виведення з експлуатації об'єктів з меншими показниками місткості, а більш потужні засоби розміщення підлягають оновленню та модернізації відповідно до стандартів та запитів споживачів туристичних послуг.

На базах відпочинку було зареєстровано 50309 осіб, у санаторіях 46997 осіб, у дитячих санаторіях – 19094 осіб, в установах з охорони здоров'я дітей – 11438 осіб, у санаторно-опікунських установах – 8031 особа, до оздоровчих закладів – 3540 осіб. У 2017 р. спеціалізовані об'єкти розміщення в Одесі відвідало 139409 громадян України. Серед відвідувачів у санаторії зареєстровано 5442 особи, у дитячих санаторіях – 3367 осіб, розважальні центри – 3237 осіб, у санаторії – 348 осіб, у гуртожитку – 203 особи, всього 12 643 особи. У 2017 р. загальна кількість осіб у спеціалізованих закладах розміщення в Одеській області становила 152052 особи, з них 12643 – іноземці [16].

Таблиця 2.3

Показники діяльності курортно-рекреаційних закладів, 2017 рік

Показник	Кількість обслугованих, осіб		Доходи від наданих послуг, тис. грн.	Зокрема		
	громадян України	іноземних громадян		доходи від продажу номерів	доходи від реалізації путівок	доходи від надання додаткових послуг
Санаторії та пансіонати лікуванням	74900	8809	334,35	4,22	316,8	13,32
Санаторії-профілакторії	8379	348	40,77	2,4	30,18	8,12
Будинки та пансіонати відпочинку	5711	249	13,15	8,6	2,18	2,28
Бази та інші заклади відпочинку	125575	15098	163,1	33,6	42,73	2,75
Всього	214565	24504	467,3	48,9	391,9	26,49

Складено автором на основі джерела [17].

Аналіз показників за закладами розміщення щодо порівняння 2011 та 2017 років виявив скорочення кількості обслугованих осіб закладами санаторно-курортного господарства області, за винятком баз та інших закладів відпочинку, де відбулося зростання на 114%. Найбільш негативні процеси спостерігаються з обслуговування іноземних громадян. Абсолютне скорочення характерне для санаторіїв-профілакторіїв та будинків і пансіонатів відпочинку, що склало 17% та 5% у 2017 році від показника 2011 року (табл. 2). Такі негативні показники зниження кількості споживачів, зокрема іноземців, пов'язані з високою ціною послуг, а також втратою конкурентних переваг відносно інших ринків лікувально-оздоровчого туризму (Румунія, Чехія, Угорщина, Болгарія). Більшість іноземних споживачів послуг санаторно-курортного господарства прибували з Молдови, Білорусі, Росії. Питання залучення споживачів, передусім з країн ЄС, пов'язане з правовою сферою та регуляторними аспектами. У країнах ЄС введено в дію низку законодавчих актів, пов'язаних із транскордонною мобільністю у сфері

оздоровлення (Постанова ЄС «883/2004 про координацію дій щодо введення до національного законодавства системи соціального захисту; Директива 2011/24EU «Про застосування прав пацієнтів у транскордонній охороні здоров'я») [18]. Ця Директива дає змогу споживачам однієї з країн ЄС отримувати послуги лікувального туризму завдяки гармонізації законодавчих питань, обслуговуванню, безпеці та якості надання послуг у будьякій країні ЄС.

Варто відзначити, що в регіоні створено хороші умови й для дитячого відпочинку. Для дітей санаторії Одеської обл. пропонують різні програми – від лікування захворювань вузького профілю до загальнозміцнюючих процедур [19].

Таблиця 2.4

Динаміка дитячі Одеської області

	Кількість закладів, одиниць		У них місць, одиниць		Кількість дітей, які перебували у закладах, осіб	
	усього	у тому числі заклади оздоровлення ¹	усього	у тому числі у закладах оздоровлення ¹	усього	у тому числі у закладах оздоровлення ¹
2000	406	42	8668	8028	46415	24457
2001	439	44	9903	9133	49319	28063
2002	616	51	11882	11592	67895	35537
2003	883	48	11068	10813	92692	34396
2004	947	49	11410	11125	122438	37632
2005	1116	45	11458	10294	148087	34094
2006	1175	47	13068	12107	155732	32610
2007	1190	48	15417	14361	154170	37502
2008	1247	46	13037	12013	145991	33004
2009	1121	43	11426	10413	125141	27681
2010	1073	36	12841	8270	132316	22003
2011	1033	35	12469	8267	136646	21363
2012	1035	45	14336	10915	145741	28428
2013	1042	52	15275	14236	160773	37431
2014	997	44	14250	12652	143486	30983
2015	686	22	12260	6073	113227	13854
2016	568	25	12342	7955	104604	19997
2017	556	21	11253	5844	105946	16621
2018	638	15	8972	5812	103513	16784

2019	640	14	9567	5388	102164	13602
------	-----	----	------	------	--------	-------

Найбільша кількість дитячих закладів оздоровлення і відпочинку зосереджена в м. Одеса (138 одиниць), м.Білгород-Дністровський (65 одиниць) та Лиманському (62 одиниці), Подільському й Саратському районах (по 52 одиниці). Решта районів Одеської області мало забезпечені санаторно-курортними закладами

Таблиця 2.5.

Динаміка оздоровлених санаторно-курортними та оздоровчими закладами Одеської області за 2018-2020 рр

Заклади	2018	2019	2020
Усього оздоровлено, у т.ч.	16095	15902	11086
У санаторіях	12319	12243	12278
Дитячих санаторіях	2976	2964	2441
У санаторіях-профілакторіях	800	665	667

Джерело [20]

На жаль, не всі вони відповідають сучасним вимогам. Наприклад, великий дитячий табір «Молода гвардія» станом на 2018 рік не був обладнаний пожежною сигналізацією, по багатьом закладам є скарги на застарілу інфраструктуру, поганий зворотній зв'язок та незадовільну виховну роботу. В останні роки крім оздоровчих набувають популярності тематичні дитячі табори (спортивні, мистецькі, технічні, IT-спрямовані, військово-патриотичні тощо), але значного їх розвитку в Одесі та області не спостерігається [21].

Таблиця 2.6

Перелік санаторно-курортних закладів в Одеській області

Назва санаторно-курортного закладу	Профілі лікування.	Місцерозташування
Клінічний санаторій "Аркадія" (військова частина 1489) ДПС Україн	Захворювання системи кровообігу, кістково-м'язової, нервової системи, урологічного профілю	м. Одеса, Гагарінське плато, буд. 1
ПП ЛОК "Біла акація"	Захворювання системи кровообігу, , кістково-м'язової, нервової системи, органів дихання, зору, травлення	м. Одеса, Французький бульвар, буд. 59
ТОВ "Золота нива"	Багатопрофільний	Білгород-Дністровський р-н, смт Сергіївка, вул. Чорноморська, буд. 16
ДП "Клінічний санаторій ім. Горького " ПрАТ "Укрпрофоздоровниця"	Багатопрофільний	м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, буд. 165
ДП "Клінічний санаторій ім. Пирогова" ЗАТ "Укрпрофоздоровниця"	Захворювання кістково-м'язової, нервової системи, хребта та спинного мозку, урологічного профілю	м. Одеса, вул. Лиманна, буд. 170, курорт "Куяльник"
Санаторій "Одеса" СБУ	Захворювання системи кровообігу, кістково-м'язової, нервової системи, хребта та спинного мозку, урологічного профілю	м. Одеса, Французький бульвар, буд. 52
Санаторій МРЦ «Одеський»	Захворювання кістково-м'язової системи, нервової системи, органів дихання	м. Одеса, вул. Рибача балка, буд. 3
ДП "Південь-Курорт-Сервіс" Санаторій "Орізонт"	Багатопрофільний	Білгород-Дністровський р-н, смт Сергіївка, вул. Гагаріна, буд. 1-А
ТОВ "Примор'я" (санаторій імені Сергія Лазо)	Захворювання системи кровообігу, кістково-м'язової, нервової, ендокриної системи, органів дихання, шкіри	Білгород-Дністровський р-н, смт Сергіївка, вул. Набережна, буд. 3
Санаторій "Салют"	Захворювання кістково-м'язової системи	м. Одеса, вул. Академічна, буд. 28
ТОВ "Багатопрофільний санаторій "Сартус"	Багатопрофільний	м. Одеса, Французький Бульвар, буд.60
ЦМР та СЛ "Одеський"	Захворювання системи кровообігу, кістково-м'язової, нервової системи, урологічного профілю	м. Одеса, провулок Лермонтовський, буд. 2

Складено автором на основі джерела [22]

2.2. Проблеми та перспективи розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону

Одеська область має дуже високий рекреаційний потенціал і розвинене рекреаційно-туристичне господарство. Рекреаційна діяльність більшою меншою мірою у різних формах охоплює все населення області та численних сусідніх регіонів і країн. Роль і місце рекреаційного господарства за таким «узагальненим підходом» кількаразова перевищує його частку в економіці регіону, визначену за офіційною статистикою. До того ж у всіх стратегіях і програмах соціально-економічного розвитку Одеського регіону, саме рекреаційне господарство визначають як один з головних пріоритетів [23].

Спостерігається негативна динаміка кількості спеціальних закладів розміщення в Одеській області, які належать до курортного господарства регіону. Головною причиною скорочення мережі лікувально-оздоровчих закладів є їх старіння та невідповідність сучасним стандартам надання послуг, внаслідок чого попит туристів на розміщення в них є низьким, а експлуатація – збитковою. Переважна більшість лікувально-оздоровчих закладів перебувають у критичному стані через виробничого господарські проблеми, серед яких – виведення з експлуатації окремих об'єктів у зв'язку з погіршенням їх фінансово-економічного стану; капітальний ремонт чи реконструкція санаторно-курортних закладів; зміна власника чи форми господарювання; перебування справ у суді; банкрутство та відсутність коштів на експлуатацію.

Однак, переважна більшість закладів оздоровлення та відпочинку мають невисокий рівень та асортимент послуг, слабку матеріально-технічну базу, сезонність в роботі. До негативних ознак галузі слід віднести:

- відсутність чітких і стабільних механізмів економічного регулювання господарських відносин, економічних важелів і стимулів розвитку

туристично-рекреаційної сфери, сприятливого інвестиційного клімату, в тому числі стимулюючого податкового законодавства;

- низький рівень соціальної інфраструктури загального призначення;
- відчутний дефіцит висококваліфікованих кадрів для туристсько-рекреаційної індустрії;
- санітарно-екологічна ситуація у багатьох туристсько-рекреаційних центрах досить напружена і вимагає для свого покращення додаткових інвестицій.

В Одеській області повноваження з питань розвитку курортно-рекреаційного комплексу покладені на Управління туризму, рекреації та курортів Одеської обласної державної адміністрації, до їх основних функцій відносять [24]:

- забезпечення реалізації державної політики у сфері туризму та курортів на відповідній території;
- підготовка пропозицій до проектів регіональних програм розвитку туризму та курортів, вжиття заходів щодо виконання цих програм;
- сприяння туристичній діяльності в регіоні та утворення сучасної туристичної інфраструктури;
- розробка та впровадження заходів для захисту місцевих туристичних ресурсів;
- сприяння розвитку дитячого та молодіжного туризму.

Основні перспективи розвитку регіону визначені Стратегією розвитку Одеської області на період 2021-2027 роки [25] та Програмою розвитку туризму та курортів в Одеській області на 2021-2023 роки [18].

В Програмі розвитку туризму та курортів в Одеській області на 2021-2023 роки передбачаються заходи поділені на декілька категорій: регіональний розвиток туристичної інфраструктури та підвищення якості туристичного продукту, маркетингова та рекламно-інформаційна діяльність, сприяння

розвитку рекреаційного та курортного потенціалу області. З метою розвитку рекреаційного та курортного потенціалу передбачені наступні заходи:

1. Підтримка та проведення заходів з визначення перспективних курортних територій для оголошення їх курортами місцевого (державного) значення (оцінка території, наявність природних-лікувальних ресурсів, формування обґрунтування, інше).

2. Проведення заходів з реалізації дорожньої карти розвитку інвестиційного потенціалу рекреаційних зон Одещини.

3. Підтримка розвитку сільського та екологічного туризму на території області.

4. Розробка проектно-кошторисної документації щодо будівництва причалів на березі Дніпровського лиману в с.Щабо Білгород-Дністерського району та с.Маяки Одеського району Одеської області.

Стратегія розвитку Одеської області на період 2021-2027 роки концентрує увагу регіональної влади на досягнення 5 стратегічних пріоритетів, реалізація яких забезпечить синергію у досягненні операційних цілей, а отже і вищу ймовірність досягнення стратегічних пріоритетів:

Пріоритет 1. Новий соціально-гуманітарний розквіт: сучасна високоякісна освіта, міцне здоров'я кожному, фізична активність та спорт, соціальний захист наслення.

Пріоритет 2. ЕКОтрансформація: формування раціонального водокористання та чиста вода, екологічна енергія, захищена та відновлена екосистема, належне і відповідальне поводження з відходами.

Пріоритет 3. Глобалізація туристично-культурного середовища та інфраструктурний розвиток: потужний туристичний потенціал, культурний генофонд наслення, якісний інфраструктурний розвиток.

Пріоритет 4. Ефективний економічний простір: підтримка регіонального виробника, сталий розвиток середнього та малого підприємництва, розбудова та розвиток національного логістичного хабу, приваблива інвестиційна платформа, висопродуктивне аграрне виробництво, цифрова трансформація.

Пріоритет 5. Формування на засадах інновацій експортно-орієнтованої харчової індустрії: впровадження новітніх технологій у виробництво сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки, у тому числі через мережу агропродовольчих кластерів; зростання конкурентоздатності підприємств харчової переробної промисловості за рахунок впровадження інноваційних технологій; сприяння розширенню ринків збуту органічної продукції та харчових продуктів, виготовлених з використанням інноваційних технологій.

Розвиток закладів курортно-рекреаційної сфери буде здійснено в пріоритеті 3, а саме розвиток та туристично-рекреаційної інфраструктури та підвищення привабливості об'єктів історико-культурної спадщини

Окрім зазначених проблем, санаторно-курортний комплекс має характерні ознаки кризових ситуацій: відсутність дієвих економічних механізмів функціонування при низькому рівні обслуговування; практичну відсутність внутрішніх і зовнішніх інвестицій при високому рівні зношеності основних фондів; несистемний розвиток територій оздоровчого призначення при неефективних управлінських і маркетингових стратегіях, практиках, методах і способах на макро, мезо та мікро рівнях [26].

2.3. Шляхи досягнення цілей сталого розвитку в рекреаційній зоні Одеського регіону (пріоритетність встановлення цілей)

Розвиток туристично-рекреаційного комплексу Одеської області впродовж останніх років характеризується динамічним зростанням основних показників діяльності, що позитивно впливає на соціально-економічну ситуацію в регіоні. Область має на своїй території низку санаторно-курортних та оздоровчих закладів, що використовують мінеральні води Одещини, посідає одне з провідних місць в Україні за рівнем забезпеченості цінними природними та історико-культурними ресурсами, характеризується низьким екологічним

навантаженням на навколишнє середовище та вигідним географічним положенням [21].

В Україні створено умови для розвитку інноваційної діяльності, сформовано основи нормативно-правової бази та механізми здійснення інноваційної політики, а також створення умов для розвитку відповідної інфраструктури. Згідно із Законом України "Про інноваційну діяльність", головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго — та ресурсозберігаючих технологій, виробництва й реалізації нових видів конкурентоздатної продукції.

Проте, незважаючи на високий інноваційний потенціал, інноваційна складова забезпечення економічного розвитку використовується слабо. Стан інноваційної діяльності в Україні більшість експертів, науковців визначають як кризовий. Так, останні статистичні дані свідчать про поступове зниження інноваційної активності організацій у курортно-рекреаційній сфері. Всі ці умови повинні базуватися на Цілях Сталого Розвитку, яких є 17-ть – рис.2.1.



Рис.2.1 Глобальні Цілі Сталого Розвитку

Напрямом розвитку санаторно-курортних закладів в сучасних умовах має бути перебудова відповідних закладів на курорти європейського зразка зі збереженням кращих традицій і розвитком сучасних медичних і оздоровчих методик і нової якості сервісу. Важливим для розвитку санаторнокурортного господарства має стати відновлення за рахунок застосування нових інноваційних підходів менеджменту закладів, які будуть надавати доступні та ефективні для населення оздоровчі та профілактичні послуги, що дозволить вітчизняним курортам вийти на новий міжнародний ринок.

У більшості країн, державна туристична політика спрямована на те, щоб розвиток санаторно-курортного господарства сприяв економічному зростанню регіону. Водночас в Україні санаторно-курортні заклади недостатньо звертають увагу на якість рекреаційних послуг, хоча саме вона є запорукою збільшення кількості рекреантів

Інноваційна діяльність у сфері послуг (торгівля, харчування, медичне обслуговування, санаторно-курортні комплекси, туризм та ін.) повинна будуватися переважно не на розробці нововведень у сфері своєї діяльності, а на масштабному використанні новітніх розробок в сфері науки, техніки, виробництві, культури, створюваних організаціями, підприємствами та творчими колективами, що спеціалізуються у відповідній науково-дослідній та творчій діяльності.

На думку Ковач М. Й., до основ інноваційного розвитку санаторно-курортного господарства належать: зростаючі потреби населення у покращенні та примноженні здоров'я; гармонічне об'єднання привабливих умов відпочинку, оздоровлення і подорожей; небезпека втрати частини ринку; перехід від економіки пропозицій до економіки попиту; загострення конкуренції; необхідність стримувати виїзд населення регіону для отримання санаторно-курортних послуг [28].

На нашу думку, інноваційний розвиток санаторно-курортного господарства має передусім передбачати освоєння нових ринків, розробку і створення нових туристичних маршрутів, послуг, технологій із застосуванням досягнень науки, техніки, IT-технологій, а також сучасних форм організаційноуправлінської діяльності, впровадження яких дасть можливість збільшити зайнятість населення, його доходи, покращити соціально-економічний розвиток і туристичну привабливість не лише окремих регіонів, але й країни в цілому. Ковач М. Й. також окреслила основні принципи, напрями та типи інновацій, що впливають на інноваційний розвиток санаторно-курортного господарства. Авторка, зокрема, пропонує такі принципи: важливості; наступності; сталого розвитку; інформаційно-

технологічного забезпечення; обов'язкової затребуваності; соціально-економічного зростання регіону; мінімуму капітальних вкладень; заміщення; заповнення існуючого вакууму. На вказаних принципах має базуватися реалізація таких напрямів інноваційного розвитку санаторно-курортного господарства: впровадження нового товару; впровадження нового способу виробництва; відкриття нового ринку; нове джерело сировини або напівфабрикатів; нова організація або зміна в організації виробництва й управління.

На наш погляд, важливими стратегічними пріоритетами інноваційного розвитку санаторно-курортного господарства є: модернізація матеріально-технічної бази; реконструкція наявних і введення в експлуатацію нових основних фондів; розробка і створення нових туристських маршрутів; формування мереж санаторно-курортних закладів; впровадження системи on-line бронювання, що дозволить миттєво отримувати підтвердження; забезпечення санаторно-курортних закладів кваліфікованими кадрами (наявність у персоналу відповідних навичок і готовність швидко і фахово обслуговувати відпочиваючих); іміджеве просування курортів, як курортів зі сприятливими умовами для туризму, відпочинку, оздоровлення та лікування; будівництво підприємств дозвілля та розваг (спортивні клуби, ковзанки, музеї, кінотеатри і т.п.) [25].

Висновки до 2 розділу

Одеська область має дуже високий рекреаційний потенціал і розвинене рекреаційно-туристичне господарство. Рекреаційна діяльність більшою меншою мірою у різних формах охоплює все населення області та численних сусідніх регіонів і країн. Роль і місце рекреаційного господарства за таким «узагальненим підходом» кількарізна перевищує його частку в економіці регіону, визначену за офіційною статистикою. До того ж у всіх стратегіях і програмах соціально-економічного розвитку Одеського регіону, саме рекреаційне господарство визначають як один з головних пріоритетів

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКЛАДІВ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ

3.1. Рекомендації, щодо формування конкурентоспроможності туристично-рекреаційного комплексу Одеського регіону через досягнення ЦСР

3.1.1. Успішні кейси та способи досягнення ЦСР 3 «Забезпечення здорового способу життя»

У процесі реалізації цілі 3 «Забезпечення здорового способу життя» об'єкт даного дослідження має особливо важливе значення. Оскільки завдяки налагодженню ефективної роботи персоналу у туристично-рекреаційному комплексі, в т.ч. в управлінській сфері сприятиме забезпеченню підвищення якості надання медичних послуг, результативності лікувальної та профілактичної діяльності. Раціональне публічне управління персоналом у туристично-рекреаційному комплексі передбачає підвищити ефективність усіх функцій: формування висококваліфікованих фахівців у галузі, їх оцінку та мотивацію, забезпечення постійного розвитку працівників. Ще одним важливим напрямком у реалізації даної цілі є ребрендинг у сфері публічного управління в санаторно-курортних закладах [29].

ЦСР 3 «Забезпечення здорового способу життя» передбачає наступні завдання [30]:

- Знизити материнську смертність;
- Мінімізувати смертність, якій можна запобігти, серед дітей віком до 5 років;
- Зупинити епідемії ВІЛ/СНІДу та туберкульозу, у тому числі за рахунок використання інноваційних практик та засобів лікування;
- Знизити передчасну смертність від неінфекційних захворювань;

- Знизити на чверть передчасну смертність населення, у тому числі за рахунок упровадження інноваційних підходів до діагностики захворювань;
- Знизити рівень отримання тяжких травм і смертності внаслідок ДТП, у тому числі за рахунок використання інноваційних практик реанімування, лікування та реабілітації постраждалих унаслідок ДТП;
- Забезпечити загальну якісну імунізацію населення з використанням інноваційних препаратів;
- Знизити поширеність тютюнокуріння серед населення з використанням інноваційних засобів інформування про негативні наслідки тютюнокуріння;
- Здійснити реформу фінансування системи охорони здоров'я.

Дану ціль виконують усі санаторно-курортні комплекти, адже вони мають на мені покращити здоров'я відпочиваючих. Як приклад можна навести клінічний санаторій ім.Пирогова.

У 2015 році в санаторії «Куяльник» відкрилося нове відділення, воно спеціалізується на лікуванні та реабілітації спинальників. У це відділення направляють за туристичними путівками хворих, які мають хвороби або пошкодження хребта і спинного мозку. Однак терапію можна почати тільки через 2-3 місяці після призначення стаціонарного лікування. За умови, що воно дало певні результати, а фізична активність пацієнта покращилася [31].

Напрямки лікування в санаторії:

- Захворювання хребта;
- Суглобові захворювання;
- Жіночі захворювання;
- Чоловічі захворювання;
- Захворювання нервової системи;
- Захворювання системи кровообігу;
- Дитячі захворювання;
- Захворювання шкіри.

Хворий, початківець лікування, повинен мати при собі санаторно-курортну або медичну карту, термін давності якої не перевищує більше 1 місяця. Санаторій ім. Пирогова спеціалізується на бальнеогрязьовому лікуванні. Пацієнтам пропонується комплекс процедур, в які входять грязьові аплікації і компреси, газогрязьові і ропні ванни, заняття в ропних басейнах, підводне витягування хребта і багато іншого. А завдяки кліматичним умовам південного регіону, санаторно-курортне лікування також допомагає підвищити імунітет і відчувати себе більш здоровим в цілому.

3.1.2. Успішні кейси та способи досягнення ЦСР 6 «Чиста вода та санітарія»

ЦСР 6 «Чиста вода та санітарія» передбачає наступні завдання:

- Забезпечити доступність якісних послуг з постачання безпечної питної води, будівництво та реконструкцію систем централізованого питного водопостачання із застосуванням новітніх технологій та обладнання;
- Забезпечити доступність сучасних систем водовідведення, будівництво та реконструкцію водозабірних та каналізаційних очисних споруд із застосуванням новітніх технологій та обладнання;
- Зменшити обсяги скидання неочищених стічних вод, у першу чергу з використанням інноваційних технологій водоочищення на державному та індивідуальному рівнях;
- Підвищити ефективність водокористування;
- Забезпечити впровадження інтегрованого управління водними ресурсами.

При досягненні даної цілі неююхідно звернути та заклади туристичної галузі які мають відзнаку «Green Key».Представництво міжнародної програми «Green Key» вже налічується сім готелів в Україні, що отримали ековідзнаку за даними офіційного сайту програми. Одещина та рекреаційна зона

Причорномор'я є одним із найсприятливіших регіонів для створення екоготелів. Територія володіє багатими сировинними та кліматичними ресурсами, великими можливостями використання альтернативних джерел енергії. Та й потік споживачів з кожним роком лише збільшується за статистичними даними, що пояснюється закриттям шляхів для туристів до Криму.

Враховуючи розвиток сучасних тенденцій на еко-стиль, еко-дизайн і здоровий спосіб життя все більше готелів міста Одеси і області поступово слідкують новим тенденціям екологізації та дотримуються загальних вимог екосертифікації, використовуючи еко матеріали в будівлі жилого фонду; сонячні пристрої для освітлення та нагрівання води; натуральні текстильні матеріали та органічні засоби для прибирання; автоматичну сантехніку на інфрачервоних променях; надання харчування із екологічно чистих продуктів місцевого виробництва, сортирування і утилізацію сміття.

Перший готель в Одесі екологічного напрямку – Villa Pinia Eco Hotel, який використовує постільну білизну, текстиль в номерах, рушники тільки з натуральних тканин; матраци та подушки з наповнювачем із екологічного гречаного лушпиння та мають унікальні ортопедичні властивості і природний аромат; миючі засоби використовують тільки органічні та екологічно нешкідливі речовини, які відповідають міжнародним стандартам і мають відповідну сертифікацію.

«Черне море», в якому здійснено поєднання екологічних матеріалів і сучасних технологій в будівлі клінінгу приміщень. Готель «Garden Eco Design Hotel» відкрив свої двері в 2020 році і побудований з використанням екологічних будівельних матеріалів приміщень інтер'єру. Гостям пропонується проживання в номерах еко стилю зі всіма зручностями. Гостьовий будинок «Greens eco home» розташований в с, Молодіжне біля м. Чорноморськ, послуги проживання надає в екологічних дерев'яних котеджах для сімейного відпочинку на 4-5 осіб. Готель «Sea Zone» в смт. Кароліно-Бугаз розміщений на другій лінії від моря і послуги розміщення включають

проживання у оформлених в екостилі двох-, трьох- та чотирьохмісних номерах та віллі на 8-10 осіб. Готельно-ресторанний комплекс «Едем» розташований в смт.

Затока надає розміщення в трьох багатоповерхових корпусах та 36 котеджах. Територія комплексу багата на зелені насадження, квітники, фонтани та інші декоративні елементи. Інфраструктура включає стилізовані номери різних категорії; басейни і лікувально-оздоровий центр.

Тенденція екологізації готельних послуг у сучасних умовах набуває великого значення у зв'язку з необхідністю збереження довкілля, зростанням попиту туристів на екологічно безпечні послуги та обслуговування. Одещина поступово крокує на шляху адаптації системи технічно-екологічного регулювання до вимог ЄС, де державні обов'язкові вимоги поєднуються з добровільними сертифікаційними системами, що відповідають єдиними уніфікованим вимогам міжнародних та європейських стандартів. Екологічний сертифікат, отриманий закладом, підкреслить повагу та рівень сервісу до гостя, підтвердить інвестиційну привабливість та соціальну відповідальність готельного бізнесу Одеського регіону.

3.1.3. Успішні кейси та способи досягнення ЦСР 14 «Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів»

ЦСР 14 «Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів» передбачає наступні завдання:

- Скоротити забруднення морського середовища;
- Забезпечити стале використання і захист морських та прибережних екосистем, підвищення їх стійкості та відновлення на основі інноваційних технологій;
- Запровадити ефективне регулювання видобутку морських біоресурсів.

Прикладом такого кейсу є «Рибопродуктивність азовського моря: зберегти, збільшити чи не порушувати екосистему». На Азовському узбережжі розташована велика кількість міст побудовані промислові підприємства. Порти моря приймають кораблі, що руйнують акваторію, узбережжя, поширюють сміття та розливають мазут, нафту, що вкривають поверхню води (не дають можливості проникати кисню, відповідно це призводить до загибелі живих організмів). Ядохімікати з полів і забруднена вода з шахт також вливаються в море. Така деструктивна людська діяльність знищує морську акваторію.

Крім того підвищується рівень солоності Азовського моря: сьогодні він становить 13,8 проміле – це максимальне значення за період спостережень з 1911 р. до 2017 р. Підвищення солоності моря не пов'язане із забрудненням, це кліматообумовлений процес, що детермінується зниженням материкового стоку, зокрема з р. Дону. Вищеперераховані чинники знижують біологічну продуктивність Азовського моря [32].

3.1.4. Успішні кейси та способи досягнення ЦСР 17 «Партнерство заради сталого розвитку»

ЦСР 17 «Партнерство заради сталого розвитку» включає такі завдання:

- Мобілізувати додаткові фінансові ресурси на основі заохочення інвестицій іноземних та вітчизняних інвесторів;
- Послідовно знижувати боргове навантаження на економіку;
- Розвивати партнерські відносини влади і бізнесу для досягнення Цілей Сталого Розвитку

Для визначення стратегічних пріоритетів державного інвестування в курортну сферу Одеського регіону необхідно обґрунтовано виділити території, найбільш перспективні для курортно-оздоровчого та рекреаційного освоєння з урахуванням раціонального вико-ристання природних

лікувальних ресурсів та потенціалу курортно-рекреаційної інфраструктури Одеського регіону [21].

Відповідно до сучасного стану організації санаторно-курортного комплексу та курортно-рекреаційної діяльності в приморській смузі Одеської області найбільш привабливими для інвестування є:

- території з розвинутою курортно-рекреаційною інфраструктурою: курорт «Куяльник», курорт «Сергіївка», рекреаційно-оздоровча зона «Затока», курорт «Одеса-центр»;
- території, перспективні для розвитку санаторно-курортної та рекреаційно-оздоровчої діяльності: Сасиксько-Шаганська площа – між озером Шагани та озером Сасик вздовж лагун Малий Сасикта Джантшей.

На землях Тузлівської, Лиманської, Приморської селищних рад Татарбунарського району; Куяльницько-Тилігульська площа - розташована між лівим берегом Куяльницького лиману біля с. Красносілка вздовж всього узбережжя Чорного моря до правого берегу Тилігульського лиману в адміністративних межах Лиманського району Одеської області. В межах площі також знаходяться Малий та Великий Аджалицькі лимани

3.2. Економічне обґрунтування запропонованих заходів

Важливим напрямком під виконання ЦСР 3 «Забезпечення здорового способу життя» доцільним є підвищення лояльності клієнтів шляхом формування спеціальних тарифів (знижок), розвитку маркетингових комунікацій та інформаційно-рекламної підтримки SPA сервісу.

В ефективній організації діяльності СПА-комплексу та реалізації СПА-послуг, істотну роль відає методологічне та методичне забезпечення. У структурі забезпечення можна виділити наступні блоки: довгострокові концепції і прогнози; програми, плани, проекти та схеми функціонування SPA; експертиза і контроль за SPA послугами. Що значно збільшить

конкурентоспроможність послуг, які пропонуються [33]. У зв'язку з невеликим приміщенням готелю доцільно використовувати СПА-капсулу – це інноваційна технологія, яка набирає все більшої популярності в установах санаторно-курортного типу і СПА-салонах по всьому світу. Дана процедура допомагає зняти напругу і стрес, поліпшити самопочуття, підняти настрій, а також боротися із зайвою вагою. СПА-капсула поєднує в собі багато функцій, з них: інфрачервона сауна, парова сауна, ароматерапію, душ Vichy, вібромасаж, хромотерапію, гідро- та аеромасаж, підводний душ-масаж.

SPA-капсула поєднує в собі два способи впливу на тіло людини: інфрачервоне тепло з паром, а також система душів, напрямних воду на тіло з усіх боків. Спільний вплив інфрачервоних променів і теплої пари створює ідеальні умови для релаксації і відновлення сил і застосування різних видів впливу на тіло людини: гідро-, хромо-, термотерапії, масажу і обгортань. До того ж процедура сприяє поліпшенню кровопостачання органів і тканин, посилюючи всі обмінні процеси в організмі.

Для отримання максимального ефекту від SPA-капсули, в залежності від поставлених цілей, в даній процедурі активно застосовуються різноманітні обгортання і маски. Завдяки досить високій температурі пари, що розкриває пори, біологічно активні речовини краще вбираються в шкіру, приносячи більше користі організму. Також в даній процедурі можуть бути присутні елементи ароматерапії, музикотерапії та аероіонотерапії.

Наприклад, двомісне проживання в санаторії залежно від категорії номеру коливається від 1100 до 1600 грн. Необхідно додатково санаторію розробити категорію номерів у вартість проживання, яких буде входити користування СПА-комплексом, вартість таких номерів доцільно збільшити на одну особу на 250-350 грн – це середня вартість відвідування СПА-комплексу в оздоровчих готелях. Ціну варто збільшувати поступово, тому вартість проживання в двомісному номері «Стандарт з доступом до користування СПА-комплексом» повинна становити $1300+500=1800$ грн, що є доступною ціною (в будні дні).

У вартість проживання номеру «Напівлюкс» додатково включити 5 хв користування СПА-капсулою. Тоді вартість двомісного проживання орієнтовно буде становити 1400 грн (вартість проживання в номері «Напівлюкс» в будні дні), 5 хв користування СПА-капсулою 1000 грн (на двох осіб), користування СПА-комплексом 500 грн. Вартість номера збільшиться на 1500 грн і буде становити 2900 грн.

Для обґрунтування доцільності запропонованих методів скористаємось методикою розрахунком економічного ефекту. Класична формула, за якою можна розрахувати економічний ефект виглядає наступним чином:

$$E_f = D - Z * K, (3.1)$$

Де E_f - економічний ефект;

D - доходи або економія від проведення заходів;

Z - витрати на проведення заходів;

K - нормативний коефіцієнт (для сфери торгівлі та послуг становить 0,25).

Вартість оплати двох працівників СПА-комплексу буде становити в середньому 15000 тис грн в місяць. Витрати на купівлю СПА-капсули NEOQI BALANCE складає 286811 грн. Додатково включається інше обладнання для проведення косметичних процедур та переобладнання приміщення, що в середньому складе – 550 000 грн. Дану капсулу було обрано через її унікальність та якість.

СПА-капсула Balance виробництва NeoQi поєднує в собі можливості вихровий ванни і парової сауни. Завдяки своїй компактності і багатофункціональності здатна стати повноцінним домашнім СПА-комплексом. Її форма передбачає установку в кутовій частині приміщення, тим самим зберігаючи вільний простір кімнати. Такий вид енергетичних капсул дозволяє поєднувати різні процедури.

Серед функцій капсули Balance можна виділити такі:

- інфрачервона сауна
- парова сауна

- ароматерапія
- хромотерапія
- гідро та повітряно-бульбашковий масажі.

Розрахуємо прибуток поступово від включення у вартість доступу до СПА-комплексу. Очікується, що при завантаженості 50%, при вартості проживання в двомісного номері «Стардарт з доступом до користування СПА-комплексом» - 1800 грн, номеру «Напівлюкс» - 2900 грн, що складе заповненість 3 номерів «Стардарт з доступом до користування СПА-комплексом» та 1 номеру «Напівлюкс».

$$\text{Дохід} = ((1800*3)+(2900*1))*360 = 2988000 \text{ грн}$$

$$\text{Затрати} = 15000*12+ 286811+55000 = 1016811 \text{ грн}$$

$$\text{Еф} = 2988000 - 1016811 * 0,25 = 492797,25$$

Економічний ефект від запропонаних заходів в перший рік складе 492797 тис. грн. З кожним роком прибуток буде зростати. А запропоновані заходи окупляться в перший рік. Збільшення вартості проживання в готелі у зв'язку з розширенням спектру послуг, які надаються дозволить збільшити прибуток та покращити імідж санаторію. Також додатково можна надати послуги користування СПА-комплексом мешканцям міста без надання послуг проживання, що збільшить прибуток при тій самій завантаженості готелю.

Висновки до 3 розділу

Доцільно при покращенні діяльності туристично-рекреаційного комплексу Одеського регіону через досягнення ЦСР: ЦСР 3 «Забезпечення здорового способу життя», ЦСР 6 «Чиста вода та санітарія», ЦСР 14 «Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів», ЦСР 17 «Партнерство заради сталого розвитку».

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

Специфіка курортно-рекреаційної діяльності, що полягає у функціонуванні розгалуженого комплексу підприємств, установ та організацій (медичні заклади, заклади проживання, установи, що здійснюють природоохоронну діяльність, туристичні агентства, екскурсійні бюро, спортивні заклади (басейни, стадіони, тенісні корти тощо) транспортні підприємства, заклади громадського харчування та торгівлі, заклади з надання різноманітних послуг – аптеки, перукарні, розважальні центри, автостоянки), значно ускладнює виокремлення її як окремого виду економічної діяльності, оцінювання результативності функціонування й впливу на соціально-економічний розвиток окремих локальних територій, а також обґрунтування та запровадження ефективного механізму управління нею

Діяльність санаторно-курортних закладів регулює Закон України «Про курорти», накази Міністерства охорони здоров'я України, ДСТУ та інші нормативні акти. Відповідно до них санаторно-курортні заклади - це заклади охорони здоров'я, що розташовані на територіях курортів і забезпечують подання громадянам послуг лікувального, профілактичного та реабілітаційного характеру з використанням природних лікувальних ресурсів.

Підприємства санаторно-курортного комплексу надають відпочиваючому весь комплекс послуг, що передбачений путівкою, своїми силами та засобами, а також здійснюють поряд із основною діяльністю низку допоміжних, обслуговуючих та супутніх видів діяльності.

Розвиток рекреації в Одеській області характеризується морськими, лимановими та озерними водами, відповідним кліматом, узбережжям Чорного моря та інших водойм (річки, лимани, озера), мінеральними водами, лікувальними грязями, унікальними природними заповідниками. У районі переважають природні ландшафти луків і лісостепових смуг. Переважна

більшість території знаходиться в степовій зоні, лише на північному заході – в лісостепу. Природною рослинністю в більшості районів є луки. Північна частина області лежить у лісостеповій зоні України. З вікон відкривається вид на ліс. У міру того, як ми рухалися на південь, з'явилося більше видів трав, серед яких переважала трав'янисті (понад 90%), пристосованих до умов помірної вологості та посухи. Водно-болотна рослинність (очерет, рогіз) — характерний елемент заплавної та озерної рослинності Дунаю. Солончата та солоно-лужна рослинність представлена відносно невеликими морськими площами та берегами лиманів.

Сталий розвиток курортного господарства зумовлюється наявністю рекреаційних ресурсів, які зосереджені на території України, їх унікальністю, оздоровчо-лікувальними властивостями, стійкістю екосистем курортів України до антропогенного навантаження, техногенних впливів на природне середовище, туристичною привабливістю, інфраструктурним забезпеченням, комфортністю, соціально-побутовими умовами для рекреації.

Одеська область має дуже високий рекреаційний потенціал і розвинене рекреаційно-туристичне господарство. Рекреаційна діяльність більшою меншою мірою у різних формах охоплює все населення області та численних сусідніх регіонів і країн. Роль і місце рекреаційного господарства за таким «узагальненим підходом» кількарізна перевищує його частку в економіці регіону, визначену за офіційною статистикою. До того ж у всіх стратегіях і програмах соціально-економічного розвитку Одеського регіону, саме рекреаційне господарство визначають як один з головних пріоритетів.

Доцільно при покращенні діяльності туристично-рекреаційного комплексу Одеського регіону через досягнення ЦСР: ЦСР 3 «Забезпечення здорового способу життя», ЦСР 6 «Чиста вода та санітарія», ЦСР 14 «Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів», ЦСР 17 «Партнерство заради сталого розвитку»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заваріка Г.М. Курортна справа: навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2015. 264 с
2. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Любіцева О.О., Стафійчук В.І. Розвиток курортної справи в Україні. Педагогічні та рекреаційні технології в сучасній індустрії дозвілля
4. Тищенко О.П. Курортно-рекреаційна сфера України: стан, втрати, шляхи санації. Економіка та управління національним господарством. 2016. Вип.6. С.93-100
5. Балабан Т.М. Механізм територіального управління курортним господарством регіону (на прикладі Одеської області): магістерська кваліфікаційна робота. Одеса. 2018. С.103
6. Жваненко С.А. Курортно-рекреаційна сфера як чинник економічного зростання національної економіки. Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід. 2016. №5. С.73-77.
7. Ільїна О.В. Туризм. Рекреаційна географія: поняття і терміни. Луцьк: 104 с питання 2.1.
8. Закон України “Про природно-заповідний фонд України” № 2465-12/ Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 34. URL: <http://www.uazakon.com>
9. Одеський регіон: передумови формування, структура та територіальна організація господарства: навч. посіб. Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. під ред. О. Г. Топчієва. Одеса: Астропринт, 2012. 336 с
10. Смирнова В. В. Туристські ресурси України: навч. посібник. Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля 109с.
11. Постернак І.М., Чумаченко Є.В. Туристичний потенціал Одеси. Освітні й наукові виміри географії та туризму : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. для студентів, аспірантів, молодих вчених. 2020. С.111-115

12. Головне управління статистики в Одеській області. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>

13. Фелоненко А.Г. Розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Одеській області: стан та перспективи: кваліфікаційна робота із спеціальності 242 Туризм освітня програма «Туризм». Полтава. 2021.

14. Огієнко А.В. Сучасний рівень розвитку туристично-рекреаційного потенціалу причорноморського регіону. Вісник ЧНУ ім. Б. Хмельницького. Серія «Економічні науки». 2020. №3. С.131-142

15. Гуменюк В.В. Державне регулювання курортно-рекреаційної сфери : монографія. Київ : КНТЕУ, 2016. 372 с.

16. Максимчук М.Т. Розвиток лікувально-оздоровчого туризму в регіонах України: компаративний аналіз: кваліфікаційна робота. Київ. 2021. С.109

17. Ярбоменко С.Г., Мартинова Н.С., Козловський Р.С. Тенденції розвитку санаторно-курортного господарства Одеської області. Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка. 2020. С.37-45

18. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року: Розпорядження від 16. 03. 2017 р. № 168-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80>.

19. Фелоненко А.Г., Погорелов О.О., Карпенко Н.М. Ресурсна база розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Одеській області. Туризм і молодь - 2020 : матеріали кафедрального круглого столу студентів та аспірантів. 2021. С.89-91

20. Ісенко М.Г. Рекреаційно-туристичний потенціал Одеської області: структура, сучасний стан та перспективи використання: кваліфікаційна робота. Полтава. 2021. С.70.

21. Богданов С.Г. Курортний потенціал медичної реабілітації: стратегічний пріоритет державних інвестицій. Актуальні проблеми державного управління. 2019. №3(79). С.15-19

22. Інформаційний перелік. санаторно-курортних закладів у розрізі регіонів, місцерозташування та профілів санаторно-курортного лікування, за якими надаються санаторно-курортні послуги потерпілим (особам з інвалідністю) внаслідок нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання. <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/962596>

23. Куниця М.П. Рекреаційно-туристичний потенціал Одеської області: структура, сучасний стан та перспективи використання: кваліфікаційна робота зі спеціальності 242 «Туризм». Полтава 2020. С.79

24. Чигур Т.І., Медведенко І.С. Сучасний стан ринку послуг закладів готельно-ресторанного бізнесу Одеської області. 2021. <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Vo89AqwsnaUJ:https://ejournals.npu.edu.ua/index.php/on/article/download/1118/1125+&cd=2&hl=uk&ct=clnk&gl=uk>

25. Мороз С.Р., Феленчак Ю.Б. Сучасні тенденції розвитку санаторно-курортного господарства у туристичному комплексі України. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: економіка і управління. 2019. №4. С. 99–103.

26. Аніщенко О.В. Проблеми розвитку регіонального санаторно-курортного комплексу. Комунальне господарство міст. Науково-технічний збірник №108. 2013. С.581-590

27. Колібаба Р.В. Дослідження розвитку туристично-рекреаційного комплексу Одеської області: магістерська кваліфікаційна робота. Одеса. 2018. С.124

28. Ковач М. Й. Концептуальні основи інноваційного розвитку санаторно-курортного господарства регіону. Економіка і регіон. 2011. С. 58–63

29. Публічне управління та адміністрування в забезпеченні реалізації цілей сталого розвитку: монографія. / Н.С. Іванова, Н.С. Приймак, І.А.

Карабаза, В.В. Барабанова та ін.; ред. Н.С. Іванова. Кривий Ріг : Вид.ДонНУЕТ, 2021. 162 с. URL: <http://elibrary.donnuet.edu.ua/2325/>

30. Цілі Сталого Розвитку: Україна. Національна доповідь https://mepr.gov.ua/files/docs/%D0%9D%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%8C%20%D0%A6%D0%A1%D0%A0%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8_%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C%202017%20ukr.pdf

31. Клінічний санаторій ім. Пирогова. URL: <https://kuyalnik.com/lechenie/>

32. Глобальні цілі сталого розвитку: кейси для ухвалення управлінських рішень : навчальний посібник / за загальною редакцією д-ра екон. наук, проф. Ю. М. Петрушенка. Суми: Сумський державний університет, 2020. 122 с.

33. Спа-капсула NEOQI BALANCE - <https://watermart.ua/spa-kapsula-neoqi-balance.html>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Територіальна організація рекреаційного господарства Одеської області



ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ФАКУЛЬТЕТ ТЕХНОЛОГІЙ ВИНА ТА ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ
КАФЕДРА ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ ТА РЕКРЕАЦІЇ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 242 «ТУРИЗМ»
ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «МЕЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ»

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

ТЕМА: «ШЛЯХИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ КУРОРТНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ ОДЕСЬКОГО РЕГІОНУ»

Здобувач: Чабан Я.В.

Одеса 2022

Слайд 1



Метою кваліфікаційної роботи є дослідження і обґрунтування теоретико-методичних засад формування шляхів сталого розвитку закладів курортно-реакційного комплексу Одеського регіону.

Об'єктом дослідження є процеси формування, дослідження шляхів сталого розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу.

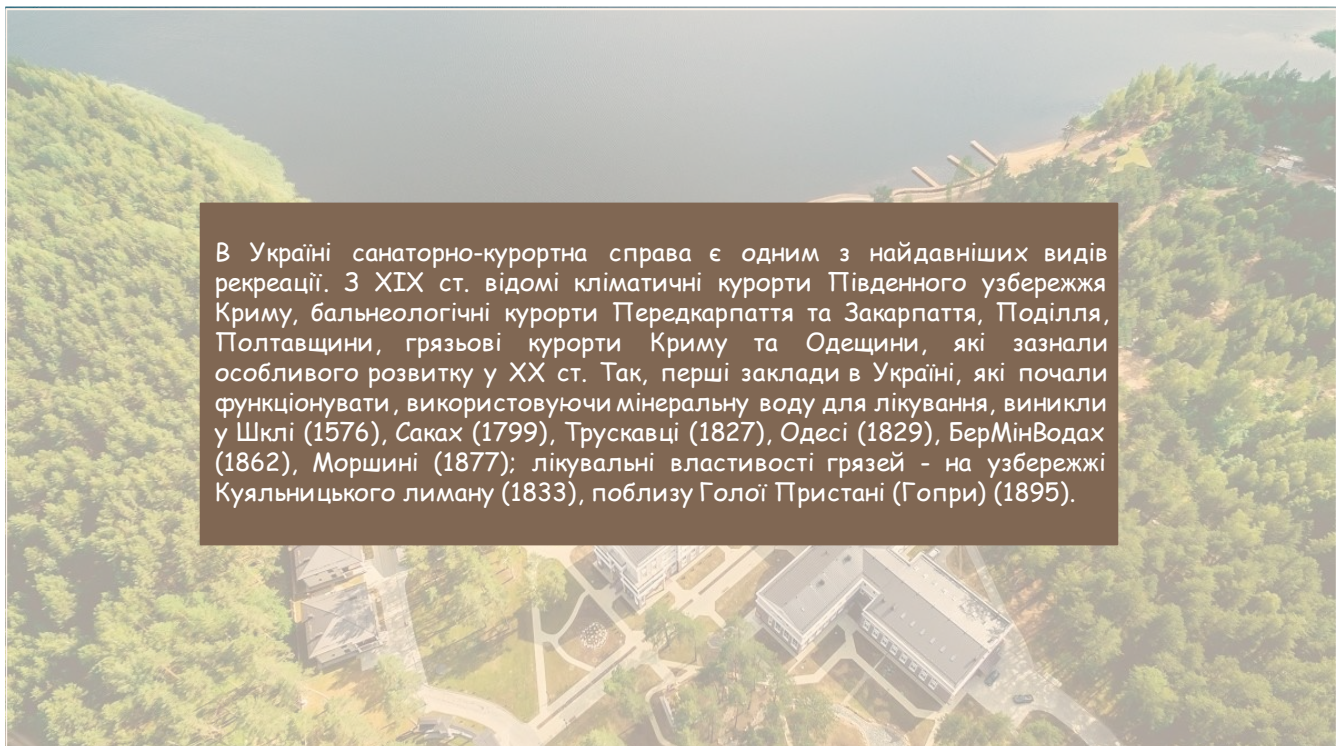
Методи дослідження. Розв'язання поставлених завдань здійснювались шляхом використання загальнонаукових методів дослідження аналіз, спостереження, синтез, ситематизація, класифікація, порівняння, фінансовий аналіз.

Слайд 2

Завдання кваліфікаційної роботи:

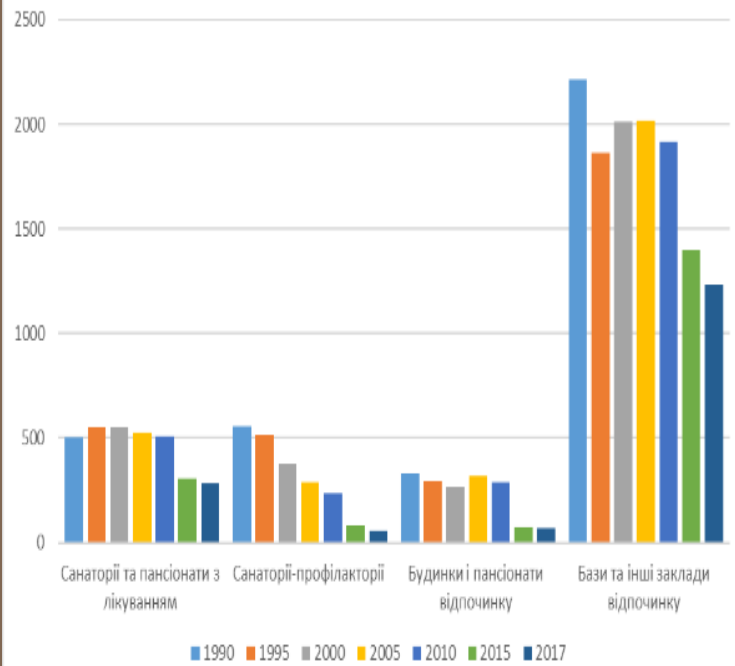
- описати історію та основні аспекти виникнення курортології в Україні;
- розглянути особливості функціонування курортно-рекреаційного комплексу;
- здійснити аналіз санаторіїв як основних закладів курортно-рекреаційного комплексу;
- охарактеризувати Одеський регіон як рекреаційного;
- проаналізувати заклади курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону;
- дослідити проблеми та перспективи розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону;
- запропонувати рекомендації, щодо формування конкурентоспроможності туристично-рекреаційного комплексу Одеського регіону через досягнення ЦСР;
- здійснити економічне обґрунтування запропонованих заходів.

Слайд 3

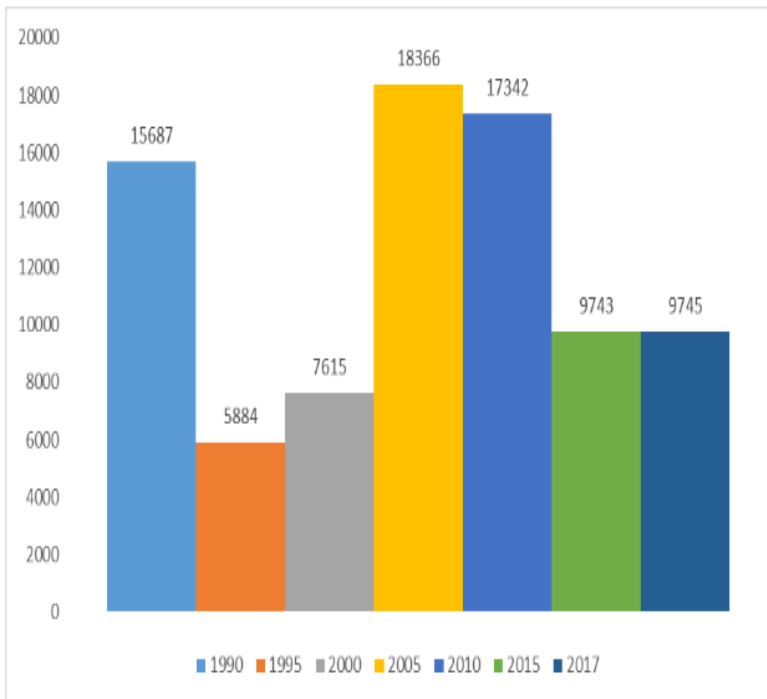


Слайд 4

Динаміка функціонування санаторно-курортних та оздоровчих закладів 1990-2017рр



Слайд 5



Динаміка функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку у 1990-2017рр

Слайд 6



Слайд 7



Слайд 8

Особливості діяльності санаторно-курортних комплексів полягають у наступних факторах:

процес створення продукту представлений у формі надання послуг чи виконання робіт

визначальними серед виробничих факторів є цінність, детермінована рідкістю та унікальними лікувальними властивостями природного комплексу

медична практика, до якої належать деякі напрями лікувально-оздоровчої діяльності в санаторно-курортних закладах потребує ліцензування

санаторно-курортна діяльність у більшості є чітко вираженою сезонною, особливо на приморських курортних територіях

комплексність (надають відпочиваючому весь комплекс послуг, що передбачений путівкою, своїми силами та засобами, а також здійснюють поряд із основною діяльністю низку допоміжних, обслуговуючих та супутніх видів діяльності)

Слайд 9

Характеристика Одеського регіону як рекреаційного Курортно-рекреаційні райони Одеської області

Рекреаційні райони та курорти	Розташування	Спеціалізація
Одеський курортний район	Між Тилігульським і БілгородДністровським лиманами	Грязево-лікування, оздоровчий відпочинок
Одеський центральний курорт (курорти Аркація, В.Фонтан, Чорноморка)	Узбережжя між Сухим і Великим Аджалицьким лиманами	Кліматичний відпочинок, лікування дітей і дорослих
Куяльник	Південний берег Куяльницького лиману	Грязелікування, бальнеолікування дорослих
Хаджибей	Південний берег Хаджибейського лиману	Грязелікування дітей
Дофинівка	Узбережжя між Великим і Малим Аджалицькими лиманами	Кліматичний відпочинок для дітей і дорослих
Кароліно-Бугаз – Дальник (Санджейка)	60 км на південь від Одеси між Церетградським гирлом і Іллічівськом	Кліматичний відпочинок дітей і дорослих
БілгородДністровський курортно-рекреаційний район	Між Дністровським лиманом і озером Бурнас	Клімато-лікування, оздоровчий відпочинок
Затока	Між Бадацьким озером і Церетградським гирлом	Кліматичний відпочинок дорослих
Сергіївка	Північно-західний берег Будацького озера	Грязелікування, клімато-лікування, відпочинок для дорослих і дітей
Лебедівка	Морське узбережжя між озерами Бурнас і Будацьким	Кліматичний відпочинок дорослих
БілгородДністровський	Берег Дністровського лиману	Туристичний центр
Татарбунарський курортно-рекреаційний район	Між озером Бурнас і річкою Дунай	Клімато-бальнеолікування, оздоровчий відпочинок
Тузли	На протоці між озерами Бурнас і Алібей	Відпочинок короткочасний відпочинок
Алібей	Північний берег озера Алібей	Бальнеологічне лікування та відпочинок для дорослих
Джантшейський	На протоці між озерами Сасик і Алдібей	Бальнеологічне лікування дорослих, відпочинок дітей і дорослих
Приморське	Між річкою Дунай і озером Сасик	Кліматичний відпочинок дорослих і дітей
Татарбунари	Північний берег озера Сасик	Бальнеологічне лікування дорослих

Слайд 10

Проблеми та перспективи розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону

До негативних ознак галузі слід віднести:



відсутність чітких і стабільних механізмів економічного регулювання господарських відносин, економічних важелів і стимулів розвитку туристично-рекреаційної сфери, сприятливого інвестиційного клімату.



низький рівень соціальної інфраструктури загального призначення;



відчутний дефіцит висококваліфікованих кадрів для туристсько-рекреаційної індустрії;



санітарно-екологічна ситуація у багатьох туристсько-рекреаційних центрах досить напружена і вимагає для свого покращення додаткових інвестицій.

Слайд 11

З метою розвитку рекреаційного та курортного потенціалу передбачені наступні заходи:

1

Підтримка та проведення заходів з визначення перспективних курортних територій для оголошення їх курортами місцевого (державного) значення (оцінка території, наявність природних - лікувальних ресурсів, формування обґрунтування, інше).

2

Підтримка розвитку сільського та екологічного туризму на території області.

3

Проведення заходів з реалізації дорожньої карти розвитку інвестиційного потенціалу рекреаційних зон Одещини.

4

Розробка проектно-кошторисної документації щодо будівництва причалів на березі Дніпровського лиману в с.Щабо Білгород-Дністерського районк та с.Маяки Одеського району Одеської області.

Слайд 12



Слайд 13



Слайд 14



Пацієнтам пропонується комплекс процедур, в які входять грязьові аплікації і компреси, газогрязьові і ропні ванни, заняття в ропних басейнах, підводне витягування хребта і багато іншого. А завдяки кліматичним умовам південного регіону, санаторно-курортне лікування також допомагає підвищити імунітет і відчутти себе більш здоровим в цілому.



У 2015 році в санаторії «Куяльник» відкрилося нове відділення, воно спеціалізується на лікуванні та реабілітації спинальних. У це відділення направляють за туристичними путівками хворих, які мають хвороби або пошкодження хребта і спинного мозку. Однак терапію можна почати тільки через 2-3 місяці після призначення стаціонарного лікування.

Слайд 15

ЦСР 6 «Чиста вода та санітарія» передбачає наступні завдання:

- 1 Забезпечити доступність якісних послуг з постачання безпечної питної води, будівництво та реконструкцію систем централізованого питного водопостачання із застосуванням новітніх технологій та обладнання;
- 2 Забезпечити доступність сучасних систем водовідведення, будівництво та реконструкцію водозабірних та каналізаційних очисних споруд із застосуванням новітніх технологій та обладнання;
- 3 Зменшити обсяги скидання неочищених стічних вод, у першу чергу з використанням інноваційних технологій водоочиснення на державному та індивідуальному рівнях;
- 4 Підвищити ефективність водокористування, забезпечити впровадження інтегрованого управління водними ресурсами.

Слайд 16

Три досягнені даної цілі необхідно звернути та заклади туристичної галузі які мають відзнаку «Green Key». Представництво міжнародної програми «Green Key» вже налічується сім готелів в Україні, що отримали ековідзнаку за даними офіційного сайту програми.



Перший готель в Одесі екологічного напрямку – Villa Pinia Eco Hotel, який використовує постільну білизну, текстиль в номерах, рушники тільки з натуральних тканин; та інше.



«Чорне море», в якому здійснено поєднання екологічних матеріалів і сучасних технологій в будівлі клінінгу приміщень



Готель «Garden Eco Design Hotel» побудований з використанням екологічних будівельних матеріалів приміщень інтер'єру.



Гостьовий будинок «Greens eco home» розташований в с. Молодіжне біля м. Чорноморськ, послуги проживання надає в екологічних дерев'яних котеджах для сімейного відпочинку на 4-5 осіб.

Слайд 17

ЦСР 14 «Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів»

- 1 Скоротити забруднення морського середовища;
- 2 Забезпечити стале використання і захист морських та прибережних екосистем, підвищення їх стійкості та відновлення на основі інноваційних технологій;
- 3 Запровадити ефективне регулювання видобутку морських біоресурсів.

Слайд 18

Прикладом такого є «Рибопродуктивність азовського моря: зберегти, збільшити чи не порушувати екосистему». На Азовському узбережжі розташована велика кількість міст побудовані промислові підприємства. Порти моря приймають кораблі, що руйнують акваторію, узбережжя поширюють сміття та розливають мазут, нафту, що вкривають поверхню води (не дають можливості проникати кисню, відповідно це призводить до загибелі живих організмів). Ядохімікати з полів і забруднена вода з шахт також вливаються в море. Така деструктивна людська діяльність знищує морську акваторію.



Слайд 19

ЦСР 17 «Партнерство заради сталого розвитку»

- 1 Мобілізувати додаткові фінансові ресурси на основі заохочення інвестицій іноземних та вітчизняних інвесторів ;

- 2 Послідовно знижувати боргове навантаження на економіку;

- 3 Розвивати партнерські відносини влади і бізнесу для досягнення Цілей Сталого Розвитку

Слайд 20



Відповідно до сучасного стану організації санаторно-курортного комплексу та курортно-рекреаційної діяльності в приморській смузі Одеської області найбільш привабливими для інвестування:

- території з розвинутою курортно-рекреаційною інфраструктурою: курорт «Куяльник», курорт «Сергіївка», рекреаційно-оздоровча зона «Затока», курорт «Одеса центр»;
- території, перспективні для розвитку санаторно-курортної та рекреаційно-оздоровчої діяльності: Сасиксько-Шаганська площа - між озером Шагани та озером Сасик вздовж лагун Малий Сасикта Джантшей.

Слайд 21

ВИСНОВКИ

- 1 Діяльність санаторно-курортних закладів регулює Закон України «Про курорти», ДСТУ та інші нормативні акти. Відповідно до них санаторно-курортні заклади - це заклади охорони здоров'я, що розташовані на територіях курортів і забезпечують подання громадянам послуг лікувального, профілактичного та реабілітаційного характеру з використанням природних лікувальних ресурсів.
- 2 Підприємства санаторно-курортного комплексу надають відпочиваючому весь комплекс послуг, що передбачений путівкою, а також здійснюють поряд із основною діяльністю низку допоміжних, обслуговуючих та супутніх видів діяльності.
- 3 Одеська область має дуже високий рекреаційний потенціал і розвинене рекреаційно-туристичне господарство. Рекреаційна діяльність більшою меншою мірою у різних формах охоплює все населення області та численних сусідніх регіонів і країн.
- 4 Доцільно при покращенні діяльності туристично-рекреаційного комплексу Одеського регіону через досягнення ЦСР: ЦСР 3 «Забезпечення здорового способу життя», ЦСР 6 «Чиста вода та санітарія», ЦСР 14 «Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів», ЦСР 17 «Партнерство заради сталого розвитку»

Слайд 22

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

Слайд 23

Додаток В

Шляхи сталого розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу

Здобувачка СВО «Бакалавр» ф-ту ТВтаТБ Ярослава ЧАБАН
Науковий керівник – д.е.н., проф. Олена МЕЛІХ
dep.tour.bus@gmail.com

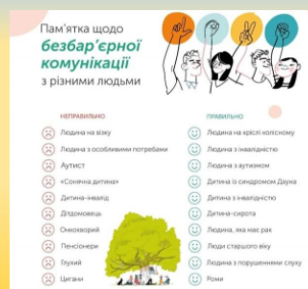
Сталий розвиток лікувально-оздоровчого туризму = сталість локацій + екологічність середовища

Сталість локацій (курортів, санаторіїв, закладів оздоровлення тощо) = збалансованість розвитку

Збалансованість розвитку лежить в площині інноваційного розвитку технічних засобів та технологій для збереження ресурсів, зменшення чи обнуління відходів, розширення спектру діяльності людей в креативних індустріях, інклюзивного працевлаштування в надання послуг

Тенденції інноваційного сталого розвитку локацій курортно-рекреаційного комплексу

- Ставлення до людей як до людей
- Ставлення до працівників як до такого ж цінного ресурсу, як і інші (природні, технологічні, сировинні тощо)
- Спрямованість на досягнення цілей сталого розвитку
 - ✓3 «Забезпечення здорового способу життя»
 - ✓6 «Чиста вода та санітарія»
 - ✓14 «Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів»
 - ✓17 «Партнерство заради сталого розвитку»



Джерела інформації:

1. Довідник безбар'єрності
2. Глобальні цілі сталого розвитку



Постер

Шляхи сталого розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу

Здобувачка СВО «Бакалавр» ф-ту ТВтаТБ Ярослава Чабан

Науковий керівник – д.е.н., проф. Олена Меліх

dep.tour.bus@gmail.com

Відомо, що сталий розвиток туризму – це сталість локацій і середовища перебування туристів. Для лікувально оздоровчого туризму – це сталість закладів оздоровлення, курортів, об'єктів рекреаційного потенціалу країни. На сьогодні в Україні війна, тому сталість оновлення зруйнованих об'єктів – це робота на перспективу.

Як ми розуміємо сталість? Сталість – це збалансованість. Збалансованість розвитку лежить в площині інноваційного розвитку технічних засобів та технологій задля збереження ресурсів, зменшення чи обнуління відходів, розширення спектру діяльності людей в креативних індустріях, інклюзивного працевлаштування та надання послуг.

Сама локація підтримується чи створюється людьми. Для того, щоб локація змогла перетворитися в заклад лікувально-оздоровчого туризму, та ще й в сталий заклад, необхідно подбати про безбар'єрність цієї локації.

Безбар'єрність – це коли зручно всім, без винятку. На такій позиції створено «Довідник безбар'єрності» — продукт з відкритим кодом, який можна використовувати у власних проєктах. На постері ми надаємо гіперпосилання у вигляді QR-коду на цей інтернет-ресурс. Етичними та зручними є поради на пропонованому інтернет-ресурсі щодо мови, яку слід використовувати із різними людьми. Наприклад, **НЕПРАВИЛЬНО** вживати слова «людина на візку», «пенсіонер», «дітдомовець», «аутист», а **ПРАВИЛЬНО** «людина в кріслі колісному», «людина старшого віку», «дитина-сирота», «людина з аутизмом» тощо. Ці норми мовлення торкаються як звичайних мешканців, туристів, так і роботодавців й найманих працівників.

Заклади курортно-рекреаційно комплексу, нажаль, в післявоєнні часи змушені бути переповненими. Тому регіональний туризм лікувально-

оздоровчого характеру і його сталість – це пріоритет держави і бізнесу вже зараз.

Враховуючи інформацію щодо 17-ти Цілей сталого розвитку (вони набули чинності у 2016 році), які є загальним закликком до дій, спрямованих на те, щоб покінчити з бідністю, захистити планету і забезпечити мир і процвітання для всі людей у світі, ми зупинились на виокремленні 4-ох.

Ті чотири виокремлені цілі безпосередньо торкаються розвитку вітчизняних локацій лікувально-оздоровчого туризму.

Ціль № 3 «Забезпечення здорового способу життя»

З 1990 року спостерігається понад 50-відсоткове зниження попереджуваних випадків смерті дітей у всьому світі. Показник материнської смертності у всьому світі також знизився на 45 %. Але все одно смерть від неправильного, нездорового способу життя залишається вкрай актуальною. Сьогодні в Україні статистика пригнічується ситуацією в регіонах, де немає води, харчування через війну. Вважаємо, що заклади курортно-рекреаційного потенціалу повинні бути імпульсами забезпечення і навчання людей правилам і способам здорового життя післявоєнного часу.

Ціль 6 «Чиста вода та санітарія»

У 2011 році 41 країна зіткнулася з дефіцитом води, 10 із яких фактично виснажили свої запаси поновлюваних ресурсів прісної води і тепер повинні покладатися на альтернативні джерела. Посилення посух і опустелювання дедалі погіршує ці тенденції. За прогнозами, до 2050 року постійний дефіцит води впливатиме щонайменше на кожного четвертого.

Україна через війну 2022 року також під загрозою екологічної проблеми забруднення води. Вважаємо, що локації лікувально-оздоровчого туризму – першими можуть вкладати інвестиції в інноваційні технології водообробки та водопідготовки.

Ціль 14 «Збереження та раціональне використання океанів, морів і морських ресурсів»

Світові океани – їхня температура, хімічний склад, течії та живі організми – лежать в основі глобальних систем, завдяки яким Земля придатна для проживання людства. Те, як ми керуємо цим життєво важливим ресурсом, має надважливе значення для людства.

Україна розвиває напрямки бальнеотерапії — методу зовнішнього лікування, профілактики та медичної реабілітації з використанням природних і штучних мінеральних вод. Але яким чином?

Всім відомі Трускавець, Східниця, Моршин, (Львівська область), Хмільник (Вінницька область), Миргород (Полтавська область), Куяльник (Одеська область), Євпаторія, Саки, Феодосія (АР Крим) тощо. Чи не забруднюються води? Чи є контрольні і вимірювальні технології на всіх курортах, в усіх рекреаціях? Чи забезпечені курорти прямим втручанням в систему ресурсопостачання та відходів для зменшення періоду часу аварійного стану?

Ціль 17 «Партнерство заради сталого розвитку»

Сьогодні світ є більш взаємопов'язаним, ніж будь-коли раніше. Вдосконалення доступу до технологій і знань є важливим засобом обміну ідеями та розвитку інновацій.

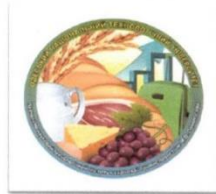
Вважаємо, що тільки системні заходи щодо досягнення сталого розвитку в країні приведуть до позитивних і економічно-вигідних результатів.

Наприклад, заклад реабілітації може налагоджувати контакти із організаціями екотуризму. Екотуристичні організації із представниками заповідних територій. Заповідники із закладами реабілітації. Причому ця співпраця можлива і в рамках регіональних кластерів, і в рамках міжнародних договорів.

На постері ми виокремили ці цілі, а також надали основні тренди, яких очікують сучасні заклади курортно-рекреаційного комплексу:

«Ставлення до людей як до людей» і «Ставлення до працівників як до такого ж цінного ресурсу, як і інші (природні, технологічні, сировинні тощо)».

Дякую за увагу!

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Всеукраїнська наукова конференція студентів з розділу
«Харчові технології-2022»**

СЕРТИФІКАТ УЧАСНИКА

ЗА 2 МІСЦЕ

у постерній сесії

**Шляхи сталого розвитку закладів курортно-рекреаційного
комплексу**

Здобувачка СВО «Бакалавр» ф-ту ТВтаТБ Ярослава ЧАБАН

Науковий керівник – д.е.н., проф. Олена МЕЛІХ

Проректор з наукової роботи

11-13 ТРАВНЯ 2022 РОКУ, ОДЕСА, УКРАЇНА



Наталя ПОВАРОВА

Перевірка тексту на плагіат

Кваліфікаційна робота бакалавра.

Тема: «Сталість розвитку лікувально-оздоровчого туризму рекреаційно-курортного обслуговування в м. одеса та в одеській області. Шляхи сталого розвитку закладів курортно-рекреаційного комплексу Одеського регіону»

Засіб перевірки програма «AntiPlagiarism.NET»

Унікальність по фразам > 30%

Унікальність по словам > 30%

Керівник/ки:

(підпис)

(вчене звання, прізвище та ініціали)

(підпис)

(вчене звання, прізвище та ініціали)

Здобувач:

(підпис)

(ПІБ)